

STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH DLA GMINY ŁONIÓW NA LATA 2008-2015

GRUDZIEŃ 2008

SPIS TREŚCI:

1. WSTĘP	3
2. PRZEBIEG PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO W GMINIE ŁONIÓW	9
3. METODYKA PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO W GMINIE ŁONIÓW	13
4. ANALIZA SPOŁECZNA GMINY ŁONIÓW	17
5. ANALIZA ANKIETY	61
6. ANALIZA SWOT	83
7. PODSUMOWANIE I WNIOSKI Z ANALIZ	90
8. MISJA POLITYKI SPOŁECZNEJ W GMINIE ŁONIÓW	95
9. PRIORYTETY, CELE STRATEGICZNE , CELE OPERACYJNE I ICH REALIZACJA	96

1. WSTĘP

Metodą ograniczania państwa opiekuńczego jest decentralizacja, czyli proces za pomocą, którego świadczenia i usługi socjalne są przenoszone z rządu centralnego do mniejszych, lokalnych jednostek czy władz i agencji, o których sądzi się, że są bliżej obywateli i użytkowników. Decentralizacji przypisuje się kilka zalet m.in. sprawniejsze rządzenie przez przybliżenie władzy społecznościom lokalnym. Ten główny kierunek przemian, wprowadzany pod hasłami potrzeby samorządności, odbiurokratyzowania, deregulacji, budowy społeczeństwa obywatelskiego itp., oznacza stopniowe zdejmowanie z państwa troski o sprawy społeczne. Lokalna polityka społeczna odnosi się do szczebla gminnego, w którym występuje bezpośrednio, naturalne połączenie istniejących potrzeb i środków. Zaletami takiej polityki są m.in. szybkość reakcji podmiotów na ujawniające się problemy społeczne, trafne rozpoznanie sytuacji pojedynczych środowisk, lepsze możliwości wykorzystania lokalnego potencjału społecznego, uwzględnianie lokalnej specyfiki przy formułowaniu diagnozy społecznej, kontrola społeczna sprzyjająca racjonalnej gospodarce środkami materialnymi i zasobami ludzkimi. Dlatego jednym z podstawowych narzędzi realizacji lokalnej polityki społecznej jest przygotowanie strategii rozwiązywania problemów społecznych.

Strategia, termin używany od dawna w naukach o wojsku, wszedł do języka pomocy społecznej jako narzędzie rozwiązywania problemów społecznych.

„Strategia to zaplanowany i często realizowany w praktyce sposób osiągania jakiegoś wyznaczonego celu” ale również *„teoria, a także metody i techniki rozwiązywania określonych problemów badawczych”¹*.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej w zasadach określających budowę strategii podaje: *„Nie każdy plan jest strategią. Strategia powinna określać cel, jakim jest rozwiązywanie określonych problemów społecznych (czyli np. poprawa sytuacji ludzi starych, niepełnosprawnych lub zmiana na lepsze wybranych obszarów życia społecznego /.../ oraz sposób, w jaki można go osiągnąć...”²*

Strategia niniejsza uwzględnia ewolucję instytucji pomocy społecznej, jej przejście od realizacji funkcji ratowniczej do prewencyjno-usługowej oraz malejącą opiekuńczą rolę

¹ Olechnicki K., Załęski P.(red) *Słownik socjologiczny*, Toruń 1997, s.205

państwa na rzecz pomocy samorządowej i organizacji pozarządowych. W nowej roli pomoc społeczna będzie instytucją opartą na kapitale społecznym lokalnej społeczności, uwzględniając tym samym nową rolę świadczeniobiorców – od biernego klientyzmu do aktywnej partycypacji w procesie pomocy³.

W głównych założeniach metodycznych Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Łoniów składa się

- z diagnozy aktualnego stanu pomocy społecznej w gminie,
- prognozy potrzeb społecznych społeczności lokalnej,
- celu strategicznego ogólnego i celów szczegółowych (operacyjnych).
- metod realizacji celów
- harmonogramu
- oraz przedstawia całościową wizję polityki społecznej w perspektywie czasowej do 2015 roku.

Projekt związany z opracowaniem Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Łoniów rozpoczęto w maju 2008 roku, zgodnie z umową podpisaną pomiędzy gminą, reprezentowaną p Łoniów Szymona Kołacza – Wójta Gminy Łoniów), a Fundacją Rozwoju Demokracji Lokalnej z Kielc, reprezentowaną przez Dyrektora Agnieszkę Migoń

Opracowanie niniejszej strategii było wymogiem *ustawy o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. (Dz. U. z 2004 Nr 64, poz. 593)*, która w art. 17 ust.1. pkt.1 mówi:

„Do zadań własnych gminy o charakterze obowiązkowym należy:

- opracowanie i realizacja gminnej strategii rozwiązywania problemów społecznych ze szczególnym uwzględnieniem programów pomocy społecznej, profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i innych, których celem jest integracja osób i rodzin z grup szczególnego ryzyka”.

Znowelizowana ustawa o pomocy społecznej stanowi kolejny etap budowy nowego systemu aktywnej polityki społecznej w Polsce mając na celu stworzenie solidnego fundamentu polityki opartej na trzech zasadach:

² *Informacje o strategii*, MPiPS, Warszawa, 2006, www.mpips.gov.pl

³ Krzyszkowski J. *Lokalna polityka wobec biedy* (red) Warzywoda Kruszyńska W. Instytut Socjologii UŁ, Łódź, 2003 s. 167-8

- po pierwsze, w sposób systematyczny i kompleksowy budowana jest sieć bezpieczeństwa socjalnego i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, oparta na realnych podstawach utrzymania gospodarstw domowych,
- po drugie, tworzy się spójny system wspierający aktywizację osób bezrobotnych na rynku pracy i na polu pomocy społecznej, tak aby każdemu zagwarantować szansę aktywizacji i godnego życia,
- po trzecie, tworzy się skoordynowany system instytucjonalny, jasno prezentujący odpowiedzialność instytucji rządowych i samorządowych, otwierający jednocześnie przestrzeń dla aktywności obywatelskiej organizacji sektora pozarządowego.

Niniejsza Strategia jest także istotną potrzebą i wymogiem nowej sytuacji społeczno-gospodarczej gminy Łoniów, województwa świętokrzyskiego i Polski, związanej głównie z wstąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej (maj 2004 r.) oraz zupełnie nowymi możliwościami związanymi z pozyskiwaniem funduszy strukturalnych na rozwój lokalny, w tym politykę społeczną. Oparcie funkcjonowania polityki społecznej w gminie na długofalowym planowaniu, na przejrzystych celach o różnym horyzoncie czasowym, pomaga zarządzać sferą polityki społecznej i ułatwia pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na realizację zadań tejże polityki. Strategia pomaga także skoordynować działania różnych instytucji działających na polu polityki społecznej w gminie wokół głównego kierunku działań i głównych problemów w tej sferze.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych gminy Łoniów nie ogranicza się w swych zapisach tylko do zadań realizowanych bezpośrednio przez instytucje gminy: Urząd Gminy i Ośrodek Pomocy Społecznej. Strategia proponuje przede wszystkim zadania, które stanowią wyzwania dla całej społeczności lokalnej i wszystkich instytucji działających na polu polityki społecznej w gminie Łoniów. Taka zasada partnerstwa i współpracy jest jednym z fundamentalnych elementów polityki strukturalnej Unii Europejskiej.

Okres realizacji Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych w gminie Łoniów przyjęto na siedem lat (2008-2015), co ułatwi władzom gminy formułowanie zadań do realizacji w ramach funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Strategia posiada ścisłą korelację z kluczowymi dokumentami planistycznymi na szczeblu lokalnym – Strategią Rozwoju Gminy Łoniów z 2007r. i innymi.

Ponadto Strategia zgodna jest:

- z tezami Sektorowego Programu Operacyjnego "Rozwój Zasobów Ludzkich", którego finansowanie odbywa się ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w zakresie przeciwdziałania zjawisku wykluczenia społecznego, promowania aktywnej polityki społecznej poprzez wsparcie grup szczególnego ryzyka, aktywnej polityki rynku pracy i wyrównywania szans kobiet na rynku pracy,
- z działaniami przewidzianymi do realizacji w ramach nowego okresu programowania UE 2007-2013 - RPO Woj. Świętokrzyskiego i PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki
- na płaszczyźnie ogólnokrajowej i wojewódzkiej Strategia pozostaje w zgodności ze Strategią Polityki Społecznej na lata 2007-2013 przyjętą przez Radę Ministrów 13 września 2005 r.,
- Strategią Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego na lata 2007 – 2013,
- Strategią rozwoju edukacji na lata 2007 – 2013,
- Strategią Państwa dla Młodzieży na lata 2003 – 2012,
- Narodową Strategią Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2013,
- Narodowym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na lata 2006-2015 zgodnie z projektem z końca stycznia 2006 r.,
- Ustawą o Przeciwdziałaniu Narkomanii z 29 lipca 2005r. (Dz.U. 2005 Nr 179, poz. 1485),
- Krajowym Planem Działań na Rzecz Integracji Społecznej na lata 2004-2006, przyjętym przez Radę Ministrów 21 września 2004 r.,
- Strategią Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego,
- Strategią Lizbońską,
- Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia 2007 – 2013.,
- Poakcesyjnym Programem Wsparcia Obszarów Wiejskich
- Strategią rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa na lata 2007 – 2013 (z elementami prognozy do roku 2020), Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, Warszawa, czerwiec 2005r.
- Programem Operacyjnym Rozwoju Polski Wschodniej 2007 -2013, (Narodowe Strategiczne Ramy Odniesienia, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 25 lipiec 2006,

- Założeniami do reformy systemu integracji społecznej oraz służb społecznych (projekt), Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa, czerwiec 2006

Przed rozpoczęciem procesu planowania strategicznego w gminie Łoniów powołano Grupę Roboczą, w skład której weszli przedstawiciele Urzędu Gminy, Ośrodka Pomocy Społecznej, reprezentanci lokalnych organizacji i instytucji zajmujących się polityką społeczną. Ostateczny kształt strategii został wypracowany z uwzględnieniem zwrotnych uwag i komentarzy reprezentantów społeczności lokalnej, co stanowiło podstawę do wypracowania finalnych rekomendacji dla lokalnej polityki społecznej.

Ze strony FRDL prace związane z opracowaniem strategii wykonywali:

Agnieszka Migoń

Gabriel Pak

Zdzisław Skuza

Zespół pragnie złożyć gorące podziękowania wszystkim członkom Grupy Roboczej za poświęcony czas i pomoc merytoryczną w trakcie opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łoniów.

Lista członków Grupy Roboczej pracującej nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łoniów

Lp	Imię i nazwisko	Instytucja
1.	Szymon Kołacz	Wójt Gminy Łoniów
2.	Andrzej Swajda	Z-ca Wójta
3.	Wiesław Kubicki	Przewodniczący Rady Gminy
4.	Justyna Bartyzel	Po. Kierownika OPS
5.	Zofia Żyła	Stowarzyszenie Rodzin Katolickich
6.	Wiktor Bednarczyk	Kierownik apteki
7.	Wiesław Okoń	Dzielnicowy
8.	Krzysztof Wójcik	Dyrektor Szkoły
9.	Marzanna Kwiecień	Dyrektor Szkoły
10.	Joanna Bisztyga	Dyrektor Szkoły
11.	Marek Bernyś	Dyrektor Szkoły
12.	Krzysztof Paradysz	Dyrektor Szkoły
13.	Kumór Małgorzata	Pracownik Socjalny
14.	Kucwaj Barbara	Pracownik Socjalny
15.	Kłoczek Renata	Pracownik Socjalny
16.	Agnieszka Migoń	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej w Kielcach
17.	Gabriel Pak	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej w Kielcach
18.	Zdzisław Skuza	Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej w Kielcach

2. PRZEBIEG PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO W GMINIE ŁONIÓW

Organizacja procesu planowania strategicznego i diagnoza sytuacji – maj, wrzesień, listopad, grudzień 2008 r.

Proces uspołeczniania

Uspołecznienie procesu planowania strategicznego jest wymogiem Unii Europejskiej i wiąże się w praktyce z zastosowaniem w procesie planowania, co najmniej dwóch z czterech niżej podanych zasad polityki strukturalnej Unii Europejskiej:

- **programowanie** – obowiązek tworzenia długookresowych strategii i planów rozwoju na poziomie narodowym, wojewódzkim i wszędzie tam, gdzie jest to uzasadnione potrzebami lokalnymi – także na poziomie powiatów i gmin,
- **subsidiarność** – jasne określenie kompetencji władzy wykonawczej różnych szczebli i upoważnienie (na mocy stosowanych aktów prawnych) samorządów do programowania i realizacji polityki społecznej regionu,
- **partnerstwo** – statutowy obowiązek konsultowania polityki społecznej z partnerami społecznymi na każdym poziomie programowania polityki społecznej,
- **koncentracja** – wybór i ustalenie hierarchii priorytetów w ramach programów operacyjnych i systematyczne zwiększanie przydziału środków na te działania w obszarach, na których koncentrują się problemy społeczne i ekonomiczne,

W poniższej strategii zostały uwzględnione wszystkie 4 zasady.

Ponadto strategia zgodna jest z zasadami polityki społecznej do których należą:

„ 1. zasada pomocniczości – najpierw sobie sam, potem liczysz na pomoc rodziny, następnie społeczności lokalnej (organizacje pozarządowe, samorząd), a na końcu państwa. Państwo pojawia się dopiero wtedy, gdy działania na „niższych szczeblach” okazały się niewystarczające

2. zasada efektów odłożonych w czasie - np. zmiana nauczania przynosi efekty, kiedy nowe pokolenie, inaczej wykształcone, zastępuje poprzedników. Zapowiedź zmian organizacyjnych

czy prawnych z reguły powoduje wzrost oczekiwań. „Odkładany w czasie” efekt zmian często wywołuje rozgoryczenie, niepokój, pretensje, odruchy protestu, buntu, nawet rozruchy.

3. zasada szerokiego zasięgu skutków, inaczej zasada promieniowania efektów. Oto przykład: w pierwszej połowie lat 90-tych w Niemczech wprowadzono ubezpieczenia pielęgnacyjne, obowiązkowe i powszechne. Spowodowało to wzrost zatrudnienia niskokwalifikowanych kobiet w średnim wieku, odciążenie rodziny od bezpośredniej opieki nad niepełnosprawnymi członkami rodziny, zwiększyło poczucie bezpieczeństwa socjalnego.

4. zasada akceptacji społecznej - jeżeli działania władz budzą pozytywne emocje społeczne (np. organizowanie wakacji dla dzieci czy rozgrywek sportowych), efekt jest szybki. Jeśli natomiast władza lokalna musi zabiegać o akceptację swoich zamiarów, wówczas należy przygotować plan, który powinien zawierać:

- wyjaśnienie celu podjętego działania,
- jawność wszelkich poczynań,
- poparcie uznanych w środowisku autorytetów,
- akcję informacyjną poprzedzającą decyzje,
- zaangażowanie do realizacji celu jak największej liczby osób i instytucji,
- obserwowanie, wskazywanie i podkreślanie pierwszych sukcesów i wspólne ich świętowanie,
- ujawnianie trudności i ewentualnych niepowodzeń.

5. zasada kontroli społecznej - każda zbiorowość lokalna rozwija własny system „miar”, ocen, nakazów i zakazów, sankcji, a także uznania.

6. zasada aktywności, zaangażowania społecznego, polega na włączaniu w lokalne życie społeczne jak największej grupy mieszkańców. Przykładem są np. organizacje pozarządowe, skupiające rodziców dzieci niepełnosprawnych, ale także towarzystwa regionalne np. Stowarzyszenie Rodzin Katolickich.

7. zasada kompleksowości i sprzężenia zwrotnego – zmiany dokonane w jednym obszarze życia zawsze powodują zmiany w innych jego dziedzinach. Np. taki ciąg skutków: brak wykształcenia – brak pracy – brak dochodu – zasiłek – utrata poczucia wartości – niechęć do

otoczenia – obniżenie poziomu życia, konflikty z rodziną – przestępczość, alkoholizm. Takie „ciągi” zdarzeń to częste schematy biografii podopiecznych pomocy społecznej.

8. **zasada pozornego altruizmu** (pomoc tzw. osobom wykluczonym w interesie osób niewykluczonych) – wprowadzając jakieś działania społeczne, argumentujemy dobrem powszechnym: musimy pomóc ludziom starym i niepełnosprawnym, bezradnym (dzieciom), bezdomnym. Trzeba mieć na uwadze, że jest także inna strona wyrażająca się w pytaniu: „Co ja z tego będę mieć?”. Obie są ważne. Żadnej nie można ani lekceważyć, ani oceniać jako gorszej⁴”.

1. Cele działań:

- Prezentacja zakresu planowanych prac warsztatowych w gminie Łoniów oraz zakresu odpowiedzialności poszczególnych podmiotów biorących udział w projekcie;
- Przedstawienie klucza doboru członków Grupy Roboczej;
- Zebranie danych statystycznych i informacji niezbędnych do opracowania analizy społecznej gminy Łoniów oraz opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych;
- Opracowanie analizy społecznej gminy Łoniów;
- Omówienie metodologii procesu budowania Strategii metodą partnerską oraz znaczenia partycypacji społecznej w planowaniu strategicznym;
- Określenie **Misji polityki społecznej w gminie Łoniów**;
- Identyfikacja **obszarów priorytetowych polityki społecznej** w gminie Łoniów i głównych zagadnień strategicznych w poszczególnych obszarach
- Weryfikacja obszarów priorytetowych polityki społecznej w gminie i zagadnień strategicznych w poszczególnych obszarach;
- Przeprowadzenie analizy silnych i słabych stron polityki społecznej w gminie Łoniów oraz identyfikacja szans i zagrożeń – **analiza SWOT**;
- Formułowanie celów strategicznych i celów operacyjnych w poszczególnych obszarach priorytetowych polityki społecznej w gminie;
- Formułowanie **zadań** w poszczególnych obszarach priorytetowych polityki społecznej w gminie;

- Określenie **założeń organizacyjnych** dla poszczególnych zadań – instytucja koordynująca, partnerzy, termin realizacji, źródła finansowania.

3. Ostateczna redakcja strategii – grudzień 2008

- Konsultacje zespołu roboczego z samorządem terytorialnym;
- Konsultacje z Radą Gminy;
- Konsultacje z reprezentacją lokalnej społeczności gminy Łoniów

⁴ *Informacje o strategii...*(op.cit.s.2-4)

3. METODYKA PROCESU PLANOWANIA STRATEGICZNEGO W GMINIE ŁONIÓW

Przyjęta metodyka opracowania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Łoniów oparta została na partnersko-eksperckim modelu budowy planów strategicznych, w pełni oddającym oczekiwania krajowych oraz unijnych instytucji wspomagających rozwój lokalny w Polsce. Metodyka FRDL uwzględniała szersze, ponadlokalne i długoletnie doświadczenia konsultantów w tworzeniu długofalowych planów rozwoju, zarówno strategii ogólnych, jak również branżowych (polityki społecznej, rozwoju przedsiębiorczości, rynku pracy, oświaty).

Organizacja procesu

Władze gminy Łoniów uznały, że planowanie procesu rozwiązywania problemów społecznych w gminie powinien być wspierany zarówno przez lokalne instytucje i grupy społeczne, jak również przez konsultantów zewnętrznych. Do prac nad Strategią zaproszeni zostali przedstawiciele instytucji publicznych i organizacji społecznych z terenu gminy, tworząc Grupę Roboczą. W jej skład, z uwagi na pełnioną rolę współtworzenia Strategii, weszli przedstawiciele Rady Gminy, Urzędu Gminy, Ośrodka Pomocy Społecznej, a także reprezentanci lokalnych organizacji i instytucji zajmujących się polityką społeczną.

Obraz środowiska lokalnego – analiza sytuacji społecznej gminy

Planowanie strategiczne oparte jest na obiektywnej ocenie społecznego i ekonomicznego charakteru społeczności lokalnej i jej miejsca na mapie regionu. W ramach realizacji tychże działań przeprowadzona została ekspercka analiza struktury społecznej Gminy w ujęciu Łoniów dynamicznym (lata 2002-2007) oraz porównawczym (w stosunku do gmin województwa świętokrzyskiego, dysponujących podobnym potencjałem społeczno-ekonomicznym). Potencjał społeczny Gminy Łoniów porównano z walorami innych gmin powiatu. W efekcie prac eksperckich powstał opis sytuacji społecznej gminy, będący punktem wyjścia do prac planistycznych i stanowiący element niniejszej Strategii. Praca analityczna ekspertów FRDL prowadzona była w oparciu o materiały i dokumenty uzyskane z Urzędu Gminy Łoniów, Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy w Sandomierzu, Policji, Głównego Urzędu Statystycznego (Bank Danych Regionalnych) oraz Urzędu Statystycznego w Kielcach.

Analiza badania ankietowego: „Faktyczne funkcjonowanie ludzi w Gminie Łoniów”

Ankiety za pośrednictwem Urzędu Gminy i przedstawicieli sołectw na terenie gminy, skierowano w ilości ponad 200 egzemplarzy do reprezentatywnej grupy (metodą losowo-warstwową) mieszkańców poszczególnych sołectw. Wypełnione ankiety w ilości 188 egzemplarzy stały się podstawą do analizy społecznej faktycznego funkcjonowania społeczności w gminie Łoniów.

Analiza uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych – analiza strategiczna przeprowadzona metodą SWOT

Wykorzystanie podstawowych informacji Urzędu Gminy i Ośrodka Pomocy Społecznej, w rodzaju ustalenia stosunku liczby mieszkańców gminy ogółem do ilości osób otrzymujących wsparcie z pomocy społecznej – tzw. stopy biedy, pozwoliło na identyfikację zasadniczych problemów społecznych w gminie, ułatwiając przejście do kolejnego ważnego etapu prac, którą była analiza zasobów wewnętrznych polityki społecznej Gminy (silne i słabe strony polityki społecznej) oraz analiza otoczenia zewnętrznego pod kątem szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju polityki społecznej w Gminie. W tym celu przeprowadzono analizę SWOT, która stała się podstawą do sformułowania podstawowych zagadnień strategicznych. W otoczeniu zewnętrznym zidentyfikowano i uszczegółowiono trendy polityczne, ekonomiczne, społeczne, technologiczne, ekologiczne i prawne, rozumiane jako szanse, ale także zagrożenia.

Określenie Misji polityki społecznej Gminy

Kluczowym elementem niniejszej Strategii jest Misja – naczelny cel polityki społecznej Gminy, wokół którego powinny koncentrować się działania różnych lokalnych instytucji publicznych, środowisk i organizacji społecznych. Członkowie Grupy Roboczej zaproponowali swoje propozycje misji, które stały się podstawą dla jej końcowej wersji, w pełni oddającej aspiracje mieszkańców i służącej długofalowemu rozwojowi społecznemu Gminy.

Sformułowanie obszarów priorytetowych polityki społecznej w Gminie

Zasadniczą rolą Grupy Roboczej było zidentyfikowanie obszarów priorytetowych (kierunków rozwoju) polityki społecznej w Gminie Łoniów, czyli takich obszarów, które

odzwierciedlają zasadnicze pola działań w zakresie tej polityki. Wybór obszarów priorytetowych był wynikiem analizy bieżącej sytuacji społecznej w Gminie, analizy otoczenia zewnętrznego oraz wymogów ustawowych. Określanie obszarów priorytetowych dla Gminy Łoniów nastąpiło na głównym spotkaniu w 4 grudnia 2008r. mającym także charakter warsztatowy. Dzięki temu umożliwiono uczestnikom spotkań całościową refleksję nad perspektywami rozwoju polityki społecznej w Gminie. W efekcie zidentyfikowano i przeanalizowano pod kątem zagadnień strategicznych dwa obszary priorytetowe polityki społecznej w Gminie Łoniów:

DZIECI I MŁODZIEŻ

OSOBY STARSZE

Plany operacyjne – cele strategiczne, cele operacyjne, zadania

Kolejną ważną rolą Grupy Roboczej było formułowanie planów operacyjnych dla zidentyfikowanych dwóch obszarów priorytetowych polityki społecznej w Gminie Łoniów. Dla ukazania hierarchii i powiązań łączących poszczególne poziomy planów operacyjnych, opisano je w następującym układzie:

- *cele strategiczne (odpowiadające na pytanie: co chcemy osiągnąć?)*
- *cele operacyjne (w jaki sposób to osiągnąć?)*
- *zadania (co zrobimy?)*

W ciągu intensywnej sesji o charakterze warsztatowym z członkami Grupy Roboczej powstały plany operacyjne w trzech zdefiniowanych obszarach priorytetowych, wieńcząc tym samym prace nad Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych w Gminie Łoniów. Ostateczna wersja Strategii jest dokumentem perspektywicznym i długofalowym, a jednocześnie zawierającym priorytety i narzędzia realizacji, które na najbliższe lata wydają się stwarzać najwięcej możliwości dla rozwoju społecznego w Gminie Łoniów. Z biegiem czasu, w ciągłym procesie wdrażania, Strategia będzie ulegać modyfikacjom i aktualizacjom tak, aby jego realizacja odpowiadała potrzebom i aspiracjom lokalnej społeczności.

Warsztat z członkami Grupy Roboczej prowadzono metodą moderowanej dyskusji pozwalającej uczestnikom indywidualnie i grupowo identyfikować, następnie analizować

i proponować możliwe rozwiązania. Ten sposób pracy traktuje uczestników spotkań jako ekspertów posiadających znaczące doświadczenie, a rolą konsultantów jest prowadzenie procesu budowy strategii oraz proponowanie narzędzi i podawanie przykładów rozwiązań sprawdzonych w innych samorządach.

Proces wdrażania

Proces wdrażania to „przejście” od planowania strategicznego do zarządzania strategicznego, czyli realizacja zapisów Strategii. Konsultanci FRDL określili dla niniejszej Strategii rekomendacje wdrożeniowe, czyli elementy, które powinny zostać spełnione, aby jej realizacja odbywała się efektywnie. Rekomendacje te – zawarte w końcowej części Strategii – dotyczą trzech poziomów:

- *organizacyjnego – zarządzanie strategią,*
- *merytorycznego – ocena i przegląd zapisów strategii,*
- *społecznego – promocja i pozyskiwanie partnerów.*

4. ANALIZA SPOŁECZNA GMINY ŁONIÓW

Wprowadzenie

Województwo świętokrzyskie ma charakter przemysłowo-rolniczy, o wysokim stopniu koncentracji tradycyjnych działów przemysłu związanych z produkcją i obróbką metali, wydobywaniem i przetwórstwem surowców mineralnych oraz produkcją artykułów spożywczych. Charakterystyczny jest bardzo wyraźny podział na przemysłową północ i rolnicze południe.

Ludność powiatu sandomierskiego, jest relatywnie mniej „rolnicza”. W dużym stopniu stanowiła zaplecze siły roboczej dla rozwiniętego przed 1989r. przemysłu siarkowego, po upadku którego nastąpiła znaczna redukcja zatrudnienia - utrata źródeł utrzymania.

W rezultacie zmian ustrojowych wystąpił bardzo wyraźny spadek dochodów gospodarstw domowych powiązanych z rolnictwem i szerzej – mieszkańców wsi. Niekorzystna sytuacja jest konsekwencją kilku nakładających się zjawisk. W latach transformacji zmniejszyła się opłacalność produkcji rolnej wskutek likwidacji dotacji budżetowych do żywności i usług rolniczych. Uwolnienie cen środków niezbędnych do produkcji rolnej: nasion, sadzonek, nawozów, maszyn i usług rolniczych wystąpiło w okresie konkurencji ze strony importerów żywności z innych krajów.

Nastąpiły zmiany na lokalnych wiejskich rynkach pracy zarówno na początku, jak i przez cały okres lat 90. wskutek restrukturyzacji i prywatyzacji państwowych zakładów przemysłowych zlokalizowanych w bliskim i dalszym sąsiedztwie obszarów wiejskich. Redukcji uległo zatrudnienie w pozarolniczych zakładach działających w gminie i w sąsiadujących z nią miastach ze względu na niską konkurencyjność produkowanych w nich towarów w porównaniu do produktów zachodnich i wytwarzanych w dużych zakładach w mieście.

Ograniczona została na początku lat 90. troska państwa o dziedzictwo kulturowe. Nastąpiła redukcja zatrudnienia w organizacji transportu na potrzeby mieszkańców wsi – w związku z ograniczeniem liczby kursów PKS na lokalnych liniach ze względu na ograniczenie dojazdów mieszkańców wsi do pracy – w związku z rosnącym bezrobociem na wsi – w okolicznych miejscowościach. W przeszłości przemysł siarkowy było głównym

miejszem zatrudnienia dla znacznej części mieszkańców gminy Łoniów. Na terenie gminy eksploatowano złoża siarki w Piasecznie. Eksploatację zakończono, natomiast przemysł siarkowy wycisnął trwale piętno na obliczu gminy. Przez lata zapewniał pracę i dobre zarobki. Teraz jednak po ograniczeniu wydobycia i likwidacji kopalni, lokalne władze borykają się z problemem usuwania skutków ich działania. Wyrobisko kopalni Piaseczno, to nie tylko zniekształcający pejzaż element, ale także źródło emisji szkodliwych dla środowiska substancji. Tereny po byłym wyrobisku w Piasecznie bezwzględnie wymagają rekultywacji. Na obszarze gminy występują złoża piasków szklarskich w Piasecznie. Natomiast kopalnia piasku w Świniarach Nowych została zrehabilitowana.

Tracili zatrudnienie właściciele małych gospodarstw rolnych - dwuzawodowcy: chłoporobotnicy i chłopourzędnicy. Ich zwalniano z pracy w pierwszej kolejności uznając, że mają alternatywne źródło utrzymania. W rezultacie zmian na rynku pracy na wsi powstała kategoria jawnych i ukrytych bezrobotnych. Zarejestrowani bezrobotni rekrutowali się spośród ludności bezrolnej, zatrudnionej w zakładach sektora pozarolniczego i obsługi rolnictwa. Natomiast indywidualne rolnictwo stawało się „przechowalnią” dla osób nie znajdujących pracy poza rolnictwem, a jednocześnie nie uzyskujących statusu bezrobotnych. Na wsi, podobnie jak w innych rejonach kraju, w związku z wycofaniem się państwa z subsydiowania szeregu dóbr i usług, zasadniczym dla bieżących wydatków rodziny: opału i energii elektrycznej, leków i artykułów szkolnych, nastąpił wzrost kosztów utrzymania.

Nie przestały także oddziaływać historyczne uwarunkowania biedy wiejskiej⁵, do których należy zaliczyć utrzymujące się praktycznie przez cały okres powojenny – z wyjątkiem procesów zapoczątkowanych w ostatniej dekadzie – rozdrobnienie wsi i duży udział małych gospodarstw rolnych oraz niski poziom techniczny⁶

Dla potrzeb analizy istotny jest fakt nowej strukturyzacji rolnictwa w aspekcie ekonomicznym i społecznym. W Gminie ukształtowały się głównie dwa z trzech segmentów, które określają i różnicują poziom życia związanej z nimi ludności:

⁵ Przed transformacją 1989 roku socjalistyczne zasady organizacji życia społecznego poprzez gwarancje zatrudnienia i socjalne funkcje realizowane przez zakłady pracy zabezpieczały choć na niskim poziomie, podstawowe potrzeby chłoporobotników. Sytuacja uległa zmianie w ostatnich dwóch dekadach, ale duża część pokolenia zstępującego korzysta z wypracowanych wcześniej dochodów, obecnie w postaci rent i emerytur. Jeszcze wcześniej, sięgając do czasów zaborów, świętokrzyskie poddane wtedy Rosji cechowało się relatywnie najniższym poziomem rozwoju cywilizacyjnego. Spuścizna porozbiorowa nie została usunięta przez miniony system komunistyczny, a zdaniem wielu socjologów została wręcz utrwalona.

⁶ Warzywoda Kruszyńska W. *Bieda poza granicami wielkiego miasta* (w:) *Lokalna polityka wobec biedy* (red) Warzywoda Kruszyńska W. Instytut Socjologii UŁ, Łódź, 2003 s. 13-14.

1. segment rolnictwa „socjalnego”, obejmujący gospodarstwa domowe, których podstawę utrzymania stanowią dochody ze świadczeń socjalnych, a ich działalność rolnicza (jeśli jest prowadzona) zorientowana jest wyłącznie na potrzeby żywieniowe.
2. segment rolnictwa drobnego, tradycyjnego, obejmujący gospodarstwa o niskiej produkcji towarowej przeznaczonej głównie na lokalny rynek.

Z tych sektorów rekrutują się obecnie, ale i w przyszłości, ludzie wymagający wsparcia ze strony instytucji pomocy społecznej. O trzecim sektorze rolnictwa wysokotowarowego rozwiniętego pod względem technicznym i ekonomicznym napiszemy w prognozie rozwoju rolnictwa, obecnie występuje na terenie gminy w niewielkim stopniu.

W analizie przyjęliśmy, stosując ogólnie przyjętą metodologię badań społecznych oraz wzorując się na metodologii Instytutu Socjologii Uniwersytetu Łódzkiego, że:

1. **Ludność biedną** stanowi ogół członków gospodarstw domowych wspieranych przez pomoc społeczną. Przedmiotem zainteresowania są zatem „zarejestrowani biedni” (klienci pomocy społecznej) wraz z członkami ich rodzin/gospodarstw domowych.
2. **Enklawą biedy** jest obszar, na którym zamieszkująca ludność w co najmniej 30% składa się z członków rodzin/gospodarstw domowych wspieranych przez pomoc społeczną, a więc gdzie stopa biedy jest równa lub większa od 30%⁷. Podstawową jednostką analizy przestrzennej uczyniono gminę. Do obszarów szczególnie zagrożonych biedą przyjęliśmy 16,6% udział klientów pomocy społecznej w badanej populacji gmin.
3. **Stopą biedy** jest procentowy udział ludności biednej wśród ogółu mieszkańców badanego sołectwa.

Ponadto, zgodnie z metodologią stosowaną przez Główny Urząd Statystyczny, przyjęliśmy kryterium **ubóstwa subiektywnego** ustalone na podstawie określenia przez respondenta własnej sytuacji materialnej jako raczej złej lub bardzo złej.

⁷ Udział biednych wśród mieszkańców terenu na poziomie co najmniej 30% jako kryterium określające enklawę biedy jest zgodny z metodologią badań zachodnich. W Polsce taka wartość wskaźnika znajduje dodatkowe wzmocnienie w fakcie, że stanowi ona dwukrotność średniej stopy biedy w kraju (15%) ustalonej na podstawie oficjalnej linii biedy, obliczonej przez GUS (op. cit. s. 19)

Gmina Łoniów w układzie powiatowym

Powiat sandomierski położony jest w południowo-wschodniej części województwa świętokrzyskiego, graniczy z województwem podkarpackim. Gmina Łoniów z innymi gminami: Koprzywnica, Samborzec, Obrazów, Wilczyce, Dwikozy, Klimontów, Zawichost i Sandomierz, stanowi część powiatu sandomierskiego. Gmina Łoniów ma obszar 86,99 km², w tym: użytki rolne: 71%, użytki leśne: 15%. Gmina stanowi 12,87% powierzchni powiatu. Leży na pograniczu Wyżyny Kielecko - Sandomierskiej i Kotliny Sandomierskiej, w dolinie Wisły. Obszar gminy należy do zlewni Koprzywianki - rzeki wpadającej do Wisły.

Mapa 1. Gmina Łoniów na mapie Polski

Źródło: strona internetowa gminy Łoniów

Według danych Urzędu Statystycznego w Kielcach za 2007r, gminę zamieszkiwało 7587 osób, gęstość 87 osób/km²

Część gminy Łoniów wchodzi w skład Jeleniowsko - Staszowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Na tym terenie obowiązuje zasada utrzymywania właściwych proporcji terenów związanych z uprzemysłowieniem i intensywnym rolnictwem oraz terenów leśnych, wód otwartych i trwałych użytków zielonych.

Mapa 2. Gmina Łoniów

Źródło: strona internetowa gminy Łoniów

Ludność

Gmina Łoniów liczy ogółem 7,5 tys. mieszkańców. Przyrost naturalny w 2007 r. był ujemny i wyniósł -16 osób, Podobnie w poprzednich latach można zaobserwować tendencje spadkową liczby ludności.

Tabela 1. Ludność w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym w woj. świętokrzyskim i gminie Łoniów w 2006r.

województwo powiat gmina	ogółem	przed produkcyjnym	w wieku produkcyjnym			poprodukcyjnym	Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym
			produkcyjnym	mobilnym	nie mobilnym		
woj. święt.	1 275 550	248 012	805 391	490 533	314 838	222 147	58
Łoniów	7 482	1 647	4 571	2 892	1 679	1264	64

Źródło: opracowanie własne

Niepokojącym zjawiskiem jest dużo niższa niż w województwie liczba osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym co potwierdza postrzeżenia dotyczące odpływu ludzi młodych do miasta i wyjazdów za granicę w poszukiwaniu lepszej perspektywy życiowej. Natomiast stosunek liczby osób w wieku nieprodukcyjnym do liczby osób w wieku produkcyjnym w gminie Łoniów wyraźnie przewyższa średnią wojewódzką, co świadczy o starzeniu się społeczeństwa na terenie gminy.

Tabela 2. Urodzenia, zgony, przyrost naturalny

L.p.	Wyszczególnienie	rok		
		2001	2004	2007
1.	Urodzenia	72	74	56
2.	Zgony	80	80	72
3.	Przyrost naturalny	-8	-6	-16
4.	Saldo migracji wewnętrznej	2	21	-10

Źródło: opracowanie własne

Obserwowanym, ale nierejestrowanym zjawiskiem na obszarze gminy są liczne wyjazdy do innych województw i zagranicze, przede wszystkim w poszukiwaniu pracy.

Tabela 3. Ludność w 2006 roku

Gmina Łoniów Płeć / biologiczne grupy wiekowe (2006r.)						
Ogółem	Mężczyzna			Kobieta		
	0 - 14	15-64	65 i więcej	0 - 14	15-64	65 i więcej
7482	711	2618	447	574	2504	628

Źródło: www.stat.gov.pl

Zasoby mieszkaniowe

Sytuacja mieszkaniowa w gminie nie odbiega Łoniów od zasadniczo od zasobów mieszkaniowych powiatu i jest dobra, brakuje jednak mieszkań o charakterze socjalnym.

Tabela 4. zasoby mieszkaniowe w gminie Łoniów w 2006r.

	Mieszkania zamieszkane		Izby	Powierzchnia użytkowa mieszkań w m ²	powierzchnia użytkowa w m ²			
	razem	w tym zasoby gminy			pow. użyt kowa	izby	1 mieszka nia	na 1 osobę
	w liczbach		w mieszkaniach zamieszka nych stale					
Gm. Łoniów	1 841	15	8 043	182 827	182 827	8 043	99,3	24,3

Źródło: na podstawie danych Banku Danych Regionalnych

Wśród ogółu mieszkań gminy 89,8% jest wyposażone w instalację wodociagową, 72,6% posiada łazienkę i 62,5% centralne ogrzewanie. Problemem jest brak sieci kanalizacyjnej. Dla osób korzystających z mieszkaniowych zasobów gminnych w 2006 roku wypłacono 46 dodatków mieszkaniowych na sumę 3 523 zł.

Infrastruktura społeczna

Oświata i wychowanie

Zgodnie z ustawą o samorządzie gminnym do jego obowiązków należy zapewnienie edukacji na szczeblu przedszkolnym, podstawowym i gimnazjalnym. Samorząd powiatowy jest organem prowadzącym dla szkół ponadgimnazjalnych oraz szkół specjalnych stopnia podstawowego i gimnazjalnego. Na gminy funkcjonuje 7 szkół

Opiekę przedszkolną w gminie Łoniów sprawują dwa przedszkola w Łoniowie i w Świniarach oraz trzy przedszkola z ramienia Fundacji mi. J. A. Komeńskiego. W 2007 roku dysponowały one 100 miejscami. Uczęszczało do nich 78 dzieci. Placówki te zatrudniały 11 nauczycieli. Baza techniczna tych placówek jest dobra. W roku szkolnym 2007/2008 do 2 gimnazjów, 5 szkół podstawowych uczęszczało 926 uczniów w 50 oddziałach. Nauczanie prowadzi 127 nauczycieli. Brakuje nauczycieli do nauczania języka angielskiego. Dostępność szkół w gminie w sensie lokalizacji sieci jest dosyć dobra. Placówki szkolne wyposażone są w miarę dobrze, posiadają pełne zestawy pomocy dydaktycznych i naukowych. Poprawy wymaga infrastruktura techniczna. W czterech szkołach są systemy ogrzewania na gaz. Pozostałe posiadają ogrzewanie węglowe. Młodzież z terenu gminy kształci się głównie w szkołach średnich w Sandomierzu i Tarnobrzegu.

Tabela 5. Szkolnictwo publiczne w gminie Łoniów według danych SIO z 31 marca 2008r.

Nazwa placówki	Uczniowie	Oddziały	Nauczyciele		
			Pełnozatrudnieni	Niepełnozatrudnieni (stos.pracy)	Niepełnozatrudnieni (w etatach)
Publiczne Przedszkole	67	3	3	3	0,61
Publiczne Przedszkole w Świniarach	40	2	3	2	0,09
Publiczna Szkoła Podstawowa w Gieraszwicach	69	7	8	10	4,09
Publiczna Szkoła Podstawowa w Łązku	117	8	10	7	3,51
Publiczna Szkoła Podstawowa w Świniarach	110	6	8	7	2,89
Publiczny Zespół Szkół w Łoniowie	0	0	0	1	0,67
Gimnazjum w Łoniowie	223	9	12	11	4,27
Szkoła Podstawowa w Łoniowie	118	6	6	9	4,45
Publiczny Zespół Szkół w Sulisławicach	0	0	0	0	0,00
Publiczna Szkoła Podstawowa w Sulisławicach	143	8	7	13	5,99
Publiczne Gimnazjum w Sulisławicach	146	6	8	10	5,80

Źródło: Centrum Informatyczne Edukacji, <http://sio.men.gov.pl>

Współczynnik skolaryzacji netto dla szkół podstawowych wynosi 90,74%, a dla gimnazjum 93,54%. Dowóz dzieci jest rozwiązany dzięki autobusom szkolnym tzw. GIMBUSOM.

Zdrowie

Zabezpieczeniem potrzeb gminy Łoniów w zakresie opieki zdrowotnej zajmują się:

- Samodzielny Publiczny Zakład Podstawowej Opieki Zdrowotnej (S.P.Z.P.O.Z.)
w Świniarach Starych
- Niepubliczny Zakład Medycyny Rodzinnej w Sulisławicach S.P.Z.P.O.Z. w Świniarach
Starych

Służba zdrowia (dwa zakłady opieki zdrowotnej) realizuje podstawową opiekę zdrowotną, w tym również opiekę profilaktyczną. Istnieje potrzeba zorganizowania poradni ginekologicznej i rehabilitacji oraz zakupu brakującego sprzętu medycznego. W celu poprawy jakości obsługi pacjentów zachodzi konieczność przeprowadzenia remontu pomieszczeń poradni dziecięcej i wymiany instalacji grzewczej z węglowej na gazową w placówce w Sulisławicach. Zaopatrzeniem w leki zajmuje się apteka w Sulisławicach i Świniarach

Opiekę nad noworodkami do 6 tygodnia życia sprawuje położna, a nad niemowlętami pielęgniarka środowiskowa. W zakresie opieki na szkołami prowadzona jest oświata zdrowotna i przeprowadzane są badania bilansowe, szczepienia. Wszystkie dzieci szczepione są zgodnie z kalendarzem szczepień. Każde dziecko jest badane i kwalifikowane do szczepienia, dlatego też zmniejszyła się zachorowalność na krzywicę oraz jest większa możliwość wykrywania wad rozwojowych. Natomiast u dorosłych wzrasta liczba wykrywalnych schorzeń układu krążenia, układu oddechowego, alergii, schorzenia narządy ruchu, liczne wypadki w pracy rolniczej, nowotwory i nerwice.

Publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej w gminie Łoniów wyposażone są w niezbędny sprzęt. Funkcjonuje gabinet medycyny szkolnej, poradnia (gabinet) pielęgniarki środowiskowej – rodzinnej, poradnia dla dzieci, poradnia Lekarza POZ, poradnia stomatologiczna. Szpital chorzy mogą sami wybrać, najczęściej jest to szpital w Sandomierzu.

Administracja i łączność

W zakresie szczebla ponadpodstawowego gminę Łoniów obsługują instytucje powiatowe w Sandomierzu i wojewódzkie w Kielcach.

Obsługę administracyjną gminy w zakresie podstawowym zapewnia Urząd Gminy w Łoniowie. Obsługę finansową podmiotów gospodarczych oraz ludności zapewnia zlokalizowane w Gminie: Oddział Banku Spółdzielczego w Tarnobrzegu i Bank Pekao SA. Niepełna oferta bankowa na obszarze powiatu a w szczególności utrudniony dostęp do preferencyjnych źródeł finansowania stanowi pewną barierę w rozwoju przedsiębiorstw w powiecie. W zakresie ubezpieczeń na obszarze powiatu działają agenci różnych firm ubezpieczeniowych.

W gminie funkcjonuje Urząd Pocztowy z automatyczną centralą telefoniczną, która powiązana jest z okręgową magistralą ziemną. Wyposażenie gminy w środki łączności telefonicznej jest wystarczające, ok. 85% gospodarstw posiada dostęp do telefonu. Uzupełnieniem jest telefonia komórkowa.

Bezpieczeństwo publiczne

Mieszkańcy regionu świętokrzyskiego umieszczają bezpieczeństwo na wysokiej pozycji w hierarchii po-trzeb. Mając to na uwadze konieczne stało się podjęcie działań koordynujących wysiłki społeczne, których nadrzędnym celem jest rzeczywista poprawa bezpieczeństwa i porządku publicznego w naszym województwie. Są one realizowane w oparciu o już istniejące strategie i programy profilaktyczne min. „Strategię Rozwoju Policji Świętokrzyskiej na lata 2005 – 2010”, „Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przemocności wśród Dzieci i Młodzieży” bądź indywidualne programy i strategie powiatowe.

Tabela 6. Zagrożenie przestępczością na terenie działania KPP i KMP województwa świętokrzyskiego w 2005 roku⁸

Lp.	Powiat:	Wskaźnik zagrożenia przestępstwami kryminalnymi na 100 tys. mieszkańców	Wskaźnik dynamiki stwierdzonych przestępstw kryminalnych	Wskaźnik wykrywalności	
				w 2004 roku	w 2005 roku
1	jędrzejowski	786,7	73,8%	64,7%	69,9%
2	staszowski	889,2	55,8%	61,1%	53,5%
3	pińczowski	959,5	89,6%	69,0%	68,6%
4	kazimierski	972,2	94,9%	56,3%	66,4%
5	sandomierski	1325,6	70,9%	58,1%	49,7%
6	konecki	1387,0	94,5%	56,3%	59,3%
7	włoszczowski	1391,5	103,0%	62,4%	69,5%
8	buski	1459,4	87,1%	60,6%	59,6%
9	ostrowiecki	1832,5	68,8%	56,9%	41,4%
10	opatowski	1877,2	85,7%	77,5%	77,2%
11	starachowicki	2220,0	97,0%	48,0%	59,6%
12	kielecki + m. Kielce	2688,2	103,9%	39,3%	41,3%
13	skarżyski	3302,5	119,8%	39,5%	58,5%
ogółem województwo		1947,9	93,1%	49,8%	50,9%

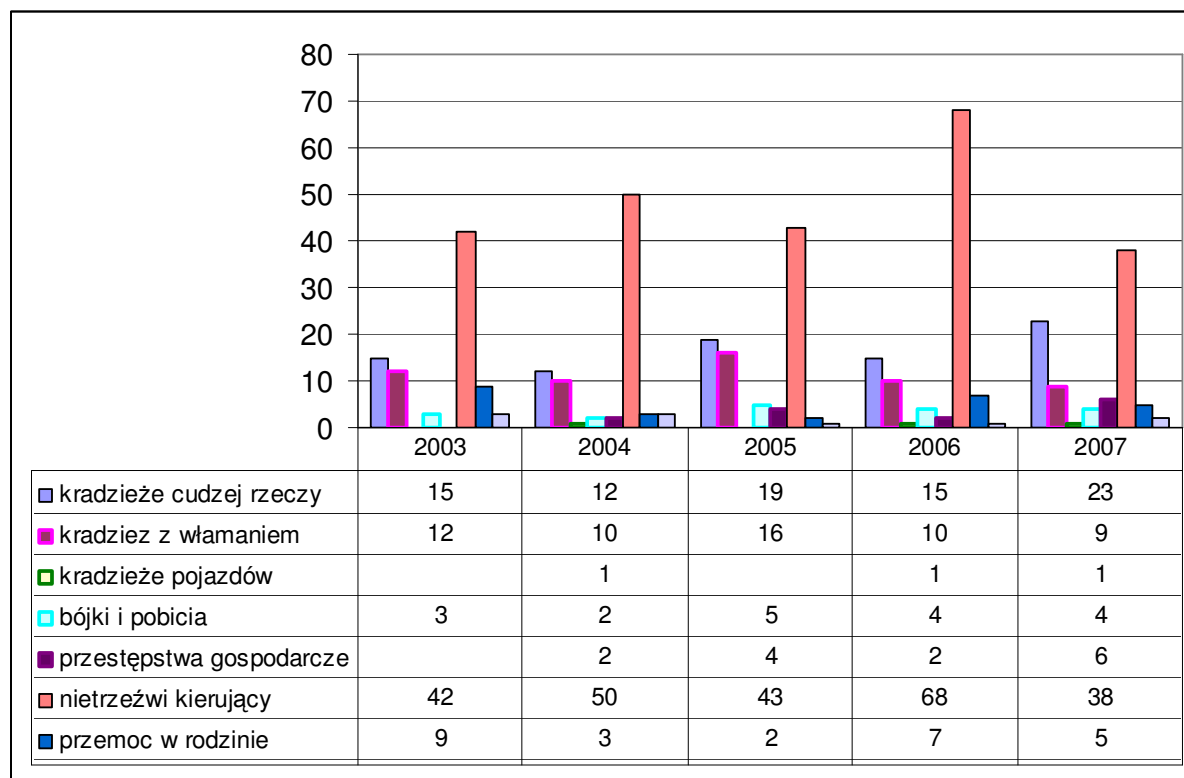
(w tabeli powiaty uszeregowano wg wielkości wskaźnika zagrożenia na 100 tys. mieszkańców oraz zaznaczono te, w których poziom zagrożenia był większy od średniej. Wskaźnik dynamiki określa zmianę liczny przestępstw w stosunku do danych z 2004 roku)

Analiza zagrożeń na terenie województwa świętokrzyskiego pozwoliła na sprecyzowanie następujących celów programu:

1. Ograniczenie przestępczości pospolitej oraz zjawisk chuligaństwa i wandalizmu.
2. Poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
3. Ochrona dzieci i młodzieży.
4. Przeciwdziałanie patologiom społecznym tj. alkoholizmowi, narkomanii i przemocy domowej.

⁸ Program „BEZPIECZNE ŚWIĘTOKRZYSKIE” na lata 2006-2010 Kielce – kwiecień 2006 roku s.5.

Wykres 1. Przepięstwa w gminie Łoniów w latach 2003 – 2007

Źródło: na podstawie danych Policji

Realizacja programu oznacza:

- ograniczenie przestępczości pospolitej oraz wybryków chuligańskich i wandalizmu,
- zmniejszenie zagrożenia wiktylizacji, czyli stania się ofiarą przestępstwa,
- zmniejszenie liczby zagrożeń (obiektywną poprawę stanu bezpieczeństwa), ze szczególnym uwzględnieniem poprawy bezpieczeństwa w ruchu drogowym,
- wykształcenie w społeczeństwie współodpowiedzialności za stan bezpieczeństwa,
- rozwijanie dobrego kontaktu obywateli z instytucjami działającymi na rzecz bezpieczeństwa,
- poprawę jakości ich pracy,
- współpracę z organizacjami i instytucjami statutowo zajmującymi się pracą środowiskową z rodziną oraz dziećmi i młodzieżą.

Duże znaczenie ma podniesienie świadomości prawnej i wiedzy wiktymologicznej społeczeństwa. Konieczna jest zmiana mentalności społecznej i zdecydowane reagowanie na

wszelkie przejawy zła, kształtowanie poszanowania dla istniejących norm prawnych dzięki prowadzeniu właściwej polityki informacyjnej, edukacyjnej i represyjnej.

Przedsięwzięcia profilaktyczne w ramach programu obejmują takie obszary życia społecznego jak:

- bezpieczeństwo na drogach, osiedlach i w innych miejscach publicznych
widoczna policja,
- współpracę z organizacjami prowadzącymi działania zapobiegające patologiom
- zaangażowanie instytucji społecznych i samorządowych na rzecz poprawy bezpieczeństwa dzieci i młodzieży poprzez min. zagospodarowanie im czasu wolnego,
- kształtowanie świadomości prawnej i właściwie rozumianej odpowiedzialności każdego obywatela – prowadzenie skutecznej polityki medialnej,
- zapobieganie zachowaniom patologicznym tj. alkoholizmowi, narkomanii i przemocy w rodzinie.

Rezultatem tego długofalowego działania, jest tworzenie ruchu społecznego sprzeciwu wobec przestępczości, opartego na solidarności międzyludzkiej, zaufaniu i więzi sąsiedzkiej na szczeblu lokalnym.

Priorytetowe obszary działania KPP w powiecie sandomierskim na lata następne:

- doskonalenie działań zmierzających do zapewnienia mieszkańcom powiatu sandomierskiego pełnego poczucia bezpieczeństwa,
- podnoszenie kwalifikacji zawodowych wszystkich policjantów, a także kultury obsługi interesantów, podniesienie zaufania do działań Policji jako formacji otwartej dla potrzeb obywateli wzrost wykrywalności czynów popełnianych przez nieletnich,
- poprawa wykrywalności w kategorii przestępstw rozbójniczych,
- organizacja służby patrolowej i obchodowej w celu zwiększenia ilości policjantów na ulicach, poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym, w tym ograniczenie wypadków drogowych oraz ofiar śmiertelnych.

Kultura i sport

Na terenie gminy Łoniów działają placówki kultury tj. Gminny Ośrodek Kultury w Łoniowie z filią w Chodkowie oraz świetlicami w Sulisławicach i w Świniarach Starych. Gminna Biblioteka Publiczna znajduje się w Łoniowie, a jej filie funkcjonują w Świniarach Starych, Sulisławicach i Chodkowie. Biblioteki w 2006 roku zatrudniały 3 pracowników, dysponując księgozbiorem liczącym 11 855 woluminów i obsługując 482 czytelników. Wypożyczeń było 9 965, co oznacza, że na tysiąc ludności przypada 64,16 czytelnika wypożyczającego średnio w roku 20,67 woluminu⁹.

Biblioteki oferują swoim czytelnikom:

- literaturę piękną dla dzieci i młodzieży,
- literaturę piękną dla dorosłych,
- literaturę popularno-naukową,
- podstawowe słowniki i encyklopedie,
- czasopisma.

W erze panującej telewizji i komputeryzacji ilość czytelników i wypożyczanych książek jest wysoka i należy zrobić wszystko, aby proces ten w dalszym ciągu się rozwijał.

Wychowanie dzieci i młodzieży w kierunku sportowym prowadzi Gminny Klub Sportowy w Świniarach oraz Klub Sportowy „Łoniów 2000” w Łoniowie.

Coraz bogatsza oferta w gminie dotyczy działalności kulturalnej. Rozwija się twórczość artystyczna i działalność kulturalno-oświatowa. Powstają zespoły folklorystyczne oraz grupy środowisk twórczych skupione wokół Stowarzyszeń

Ze strony internetowej gminy Łoniów dowiemy się również wiele o historii i lokalnych zabytkach. Działalność Stowarzyszeń niewątpliwie inicjuje integrację mieszkańców gminy i wzmacnia poczucie tożsamości mieszkańców gminy.

Organizacje pozarządowe w gminie Łoniów

Przedmiotem współpracy władz gminy Łoniów z organizacjami pozarządowymi jest:

1. Realizacja zadań własnych gminy, określonych w art.7 ust.1 ustawy z dnia 08 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, a w szczególności zadań własnych gminy obejmujących następujące obszary:
 - a. kultury fizycznej i turystyki,

- b. kultury,
 - c. pomocy społecznej,
 - d. rozwijanie współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw.
2. Określenie potrzeb społecznych i najlepszego sposobu ich zaspakajania,
 3. Budowanie programów rozwiązywania ważnych problemów społecznych.

Stowarzyszenie Rodzin Katolickich

Stowarzyszenie jest organizacją katolicką, społeczną. Realizuje na terenie gminy Łoniów następujące zadania:

- podnoszenie i pogłębianie kultury życia małżeńskiego i rodzinnego,
- troska o realizację w życiu publicznym Karty Praw Rodziny,
- troska o zachowanie życia ludzkiego od poczęcia i o właściwe warunki do rozwoju,
- praca wychowawcza wśród dzieci i młodzieży,
- podejmowanie inicjatyw politycznych, społecznych i gospodarczych, mających na celu wszechstronną pomoc rodzinie.

Stowarzyszenie organizuje pomoc moralną, materialną i prawną rodzinom, samotnym matkom, rodzinom wielodzietnym oraz rodzinom zagrożonym przez współczesne problemy społeczne. Podnosi kulturę życia małżeństwa i rodziny, prowadzi placówki oświatowe, organizuje obozy, kolonie dla dzieci i młodzieży oraz organizuje imprezy kulturalno-rozrywkowe i rekreacyjne.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna pełni funkcję domykającą w systemie zabezpieczenia społecznego w naszym kraju. Jednocześnie działalność pomocy społecznej obejmuje wstępne rozeznanie potrzeb i inicjowanie sposobów ich zaspokajania, co w konsekwencji sprowadza się do przygotowywania podstawy do nowych, doskonalszych rozwiązań organizacyjno – prawnych w tym zakresie. Przedmiotem pomocy społecznej w ostatnich latach są działania ukierunkowane na łagodzenie skutków głębokich przemian w innych obszarach życia społecznego. Wychodząc naprzeciw nowym potrzebom, 1 maja 2004 r. weszła w życie nowa *ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r. zastępując ustawę o pomocy społecznej*

⁹ Bank Danych Regionalnych za 2006r.

z 29 listopada 1990 r. Obszernym aktem prawnym (161 artykułów) na nowo określono system wsparcia dla osób najbardziej potrzebujących. Ustawodawca pozostawił w nim trzy podstawowe formy zasiłków: zasiłek stały, zasiłek okresowy i zasiłek celowy.

Działaniami z zakresu pomocy społecznej w gminie Łoniów zajmuje się Ośrodek Pomocy Społecznej, utworzony w 1990 r. Ośrodek jest jednostką organizacyjną gminy, realizującą zadania własne gminy w zakresie pomocy społecznej, jak również zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej. Zatrudnienie OPS w gminie Łoniów obejmuje:

- kierownik OPS p.o. (specjalizacja organizacji i zarządzania w pomocy społecznej)
- 4 pracowników socjalnych
- 1 księgowy
- 1 starszy referent
- 1 opiekunka - usługi

Celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej pomoc udzielana jest osobom i rodzinom, w szczególności z powodu:

- ubóstwa,
- sieroctwa,
- bezdomności,
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności,
- bezrobocia,
- niepełnosprawności,
- długotrwałej lub ciężkiej choroby,
- przemocy w rodzinie,
- bezradności w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych,
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze,
- trudności w integracji osób, które uzyskały status uchodźcy,
- alkoholizmu lub narkomanii,
- trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego,
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej,

- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Prawo do świadczeń z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza:

- osobie samotnie gospodarującej - 477 zł
- na osobę w rodzinie – 351 zł

Kwoty te podlegają waloryzacji i ogłaszane są w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej.

Do zadań własnych gminy należy m.in. (zgodnie z art. 17 ustawy o pomocy społecznej):

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków celowych i celowych specjalnych,
- przyznawanie i wypłacanie zasiłków okresowych,
- udzielanie schronienia, posiłku osobom tego potrzebującym,
- praca socjalna,
- organizowanie i świadczenie usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania,
- prowadzenie i zapewnienie miejsc w placówkach wsparcia dziennego i mieszkaniach chronionych,
- dożywianie dzieci,
- sprawienie pogrzebu,
- kierowanie do domów pomocy społecznej i ponoszenie kosztów utrzymania mieszkańca gminy.

Do zadań zleconych gminie należy m.in. (zgodnie z art. 18 ustawy o pomocy społecznej):

- przyznawanie i wypłacanie zasiłków stałych,
- opłacanie składek na ubezpieczenie zdrowotne określonych w przepisach o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym,
- świadczenie specjalistycznych usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- udzielanie zasiłku celowego na pokrycie wydatków powstałych w wyniku klęski żywiołowej lub ekologicznej, inne zadania z pomocy społecznej wynikające z rozpoznanych potrzeb gminy.

Zasiłki i budżet GOPS Łoniów

Wszystkie wypłacone zasiłki poprzedzone są wywiadem środowiskowym przeprowadzonym przez pracownika socjalnego, na podstawie którego wydawane są decyzje administracyjne. Pomimo, że z roku na rok wielkość i ilość wypłacanych świadczeń systematycznie wzrasta to i tak w ocenie mieszkańców wysokość środków na ten cel jest stanowczo za małą.

Środki na realizację zadań pomocy społecznej pochodzą ze środków Gminy i dotacji rządowych, a zadania dzieli się odpowiednio na zadania własne i zadania zlecone. Ośrodek Pomocy Społecznej w gminie Łoniów udzielił w 2007r. łącznie 521 627 zł świadczeń społecznych, w tym w ramach zadań zleconych gminie 183 326 oraz 338 301 zł w ramach zadań własnych gminy. Wśród wszystkich działań OPS w Łoniowie wspierających osoby potrzebujące, dominowały zasiłki stałe stanowiąc 82,5% wydatków z zadań zleconych gminie. W dalszej kolejności posiłki stanowiąc 74,1% wydatków z zadań własnych gminy.

W ramach zadań zleconych wypłacono:

- zasiłki stałe dla 45 rodzin w wartości udzielonych świadczeń 151 259,00 PLN
- specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi dla 11 osób w wartości udzielonych świadczeń 23 086,00 PLN
- składka zdrowotna dla 22 rodzin w wartości udzielonych świadczeń 8 981,00 PLN

W ramach zadań własnych wypłacono:

- zasiłki celowe dla 95 rodzin za 24 415,00 PLN
- zasiłki okresowe dla 57 rodzin za 42 636,00 PLN
- posiłki 519 za 250 540,00 PLN
- usługi opiekuńcze dla 10 rodzin za 17 960,00 PLN
- 6 zasiłków celowych (zdarzenie losowe) za 2 750,00 PLN

Tabela 7. Szczegółowe zestawienie wydatków Ośrodka Pomocy Społecznej w gminie Łoniów w 2007 r.

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu udzielonych świadczeń
<u>I. ZADANIA ZLECONE</u>			
OGÓŁEM, w tym:			
- zasiłki stałe	45	151 259	82,5
- specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi	11	23 086	12,6
- składki zdrowotne	22	8 981	4,9
	78	183 326	100,00
<u>II. ZADANIA WŁASNE GMINY</u>			
OGÓŁEM, w tym:			
- zasiłki celowe	95	24 415	7,2
- zasiłki okresowe	57	42 636	12,6
- posiłki	519	250 540	74,1
- usługi opiekuńcze	10	17 960	5,3
- pokrywanie wydatków na świadczenia zdrowotne osobom bezdomnym i bez dochodu i tytułu ubezpieczenia			
- schronienie			
- zasiłek celowy (zdarzenie losowe)	6	2 750	0,8
Razem:	687	338 301	100,00
	Ogółem:	521 627	

Źródło: Ośrodek Pomocy Społecznej w gminie Łoniów

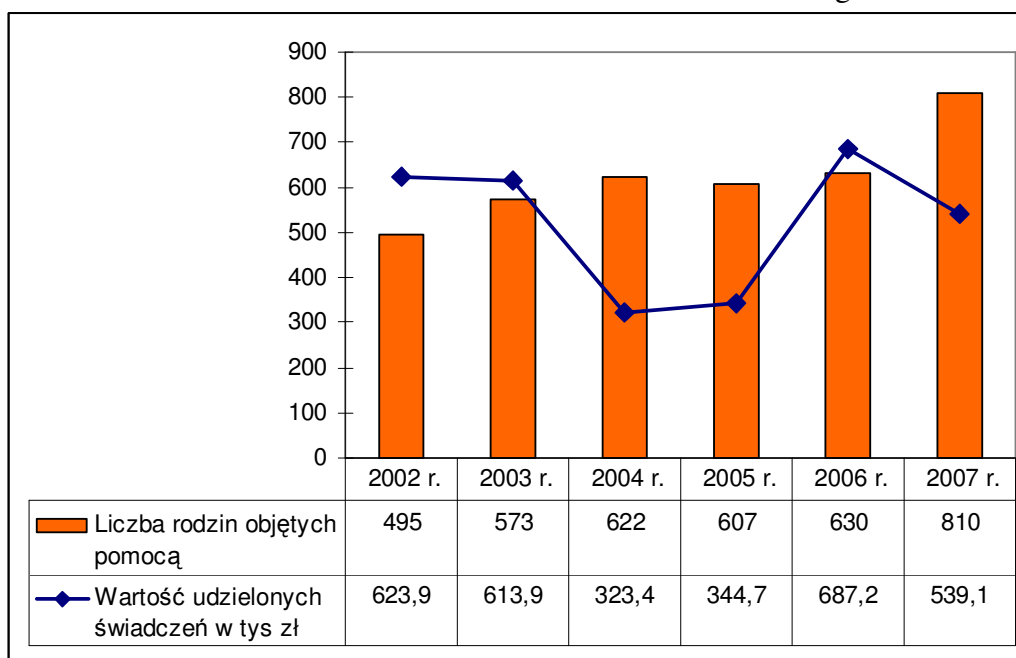
W stosunku do 2002 r. wysokość wydatków gminnego OPS zmniejszyła się i wiąże się to w głównej mierze ze wspomnianym wyżej przeniesieniem wypłat rent socjalnych z OPS-ów do ZUS-ów, co w latach wcześniejszych było znaczącym wydatkiem gminnego OPS. Tym samym sporemu zmniejszeniu uległy wydatki OPS w Łoniowie na zadania zleczone – w stosunku do 2002 r.. Z drugiej strony, wyraźnie wzrasta wartość wydatków OPS na zadania własne gminy.

Tabela 8. Zestawienie wydatków Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w gminie Łoniów w latach 2002-2007

Formy pomocy	Liczba rodzin objętych pomocą	Wartość udzielonych świadczeń w zł	% ogółu wartości udzielonych świadczeń
2002			
Zadania zlecone	202	530 470	85,0
Zadania własne gminy	293	93 434	15,0
OGÓŁEM 2002 r.	495	623 904	100
2003			
Zadania zlecone	277	491 737	80,1
Zadania własne gminy	296	122 244	19,9
OGÓŁEM 2003 r.	573	613 981	100
2004			
Zadania zlecone	91	164 121	50,8
Zadania własne gminy	531	159 260	49,2
OGÓŁEM 2004 r.	622	323 381	100
2005			
Zadania zlecone	47	119 489	34,7
Zadania własne gminy	560	225 236	65,3
OGÓŁEM 2005 r.	607	344 725	100
2006			
Zadania zlecone	54	332 966	48,5
Zadania własne gminy	576	354 239	51,5
OGÓŁEM 2006 r.	630	687 205	100
2007			
Zadania zlecone	69	199 845	37,1
Zadania własne gminy	741	339 301	62,9
OGÓŁEM 2007 r.	810	539 146	100

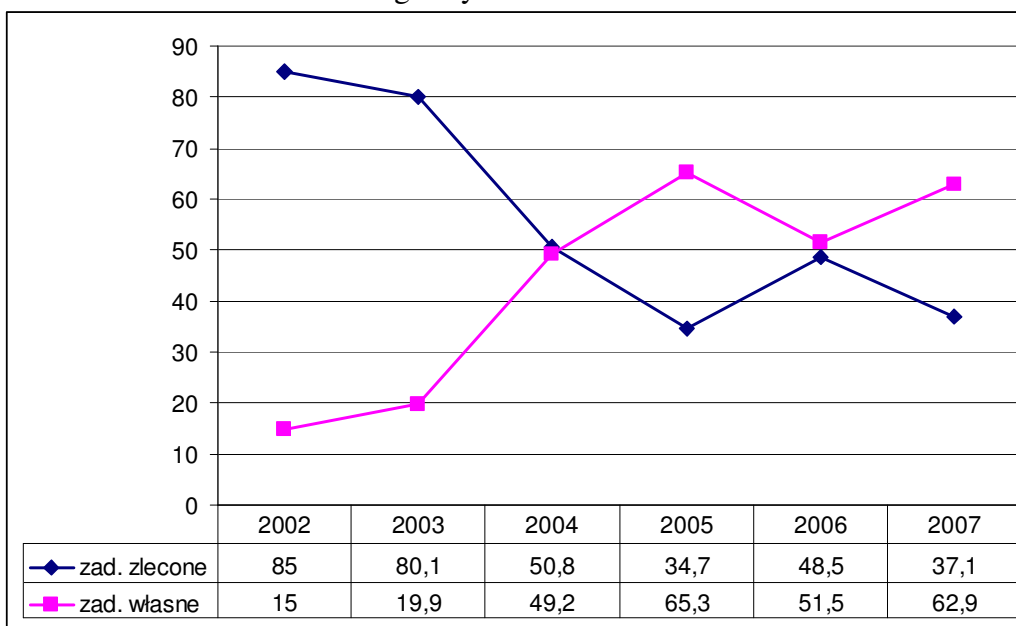
Źródło: opracowanie własne

Wykres 2. Liczba rodzin a wartość świadczeń w latach 2002 – 2007 w gminie Łoniów

Źródło: opracowanie własne

Wykres 3. Zadania zlecone i własne gminy w latach 2002 – 2007.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 9. Świadczenia niepieniężne udzielane rodzinom w gminie Łoniów w latach 2003 - 2007

Powody udzielenia pomocy	Liczba rodzin korzystających z pomocy				
	2003	2004	2005	2006	2007
Pomoc w załatwianiu spraw urzędowych	-	36	47	-	37
Praca socjalna	14	21	27	23	16
Razem	14	57	74	23	53

Źródło: opracowanie własne

Prowadzone przez OPS w Łoniów działania służą także zmianie wizerunku pomocy społecznej jako wypłaty różnego rodzaju świadczeń. W ramach świadczeń niepieniężnych prowadzonych przez gminny OPS dominują: praca socjalna z której w 2007 r. skorzystało 16 rodzin i pomoc w załatwianiu spraw urzędowych (37 rodzin w 2007r.).

Powody udzielania pomocy społecznej

W roku 2007 z różnych form pomocy w gminie Łoniów skorzystało łącznie 667 rodzin, przy czym jedna rodzina mogła korzystać z pomocy z kilku różnych powodów. W 2007r. najważniejszym powodem udzielania pomocy społecznej w gminie Łoniów było bezrobocie – 94 rodzin, na drugim miejscu bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – z tego powodu pomocy udzielono 79 rodzinom.

Tabela 10. Powody trudnej sytuacji życiowej

POWÓD TRUDNEJ SYTUACJI ŻYCIOWEJ	LICZBA RODZIN KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY						
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
UBÓSTWO	29	3	3	15	46	48	-
BEZROBOCIE	142	122	125	177	201	195	94
NIEPEŁNOSPRAWNOŚĆ	97	93	81	69	81	79	72
RODZINA NIEPEŁNA	11	8	21	40	38	43	27
DŁUGOTRWALA CHOROBA	67	133	61	71	92	97	20
RODZINA WIELODZIETNA	43	23	41	43	84	67	45
POTRZEBA OCHRONY MACIERZYNSTWA	48	44	61	25	-	-	7
BEZRADNOŚĆ W SPR. OPIEK. WYCH.	43	41	38	112	91	110	79

BEZDOMNOŚĆ	1	-	-	-	-	-	-
ALKOHOLIZM	20	7	6	14	23	19	10
TRUD. W PRZYST. DO ŻYCIA PO OPUSZCZ. ZAKŁADU KARNEGO	1	3	6	2	3	2	-

*jedna rodzina może korzystać z pomocy z kilku różnych powodów

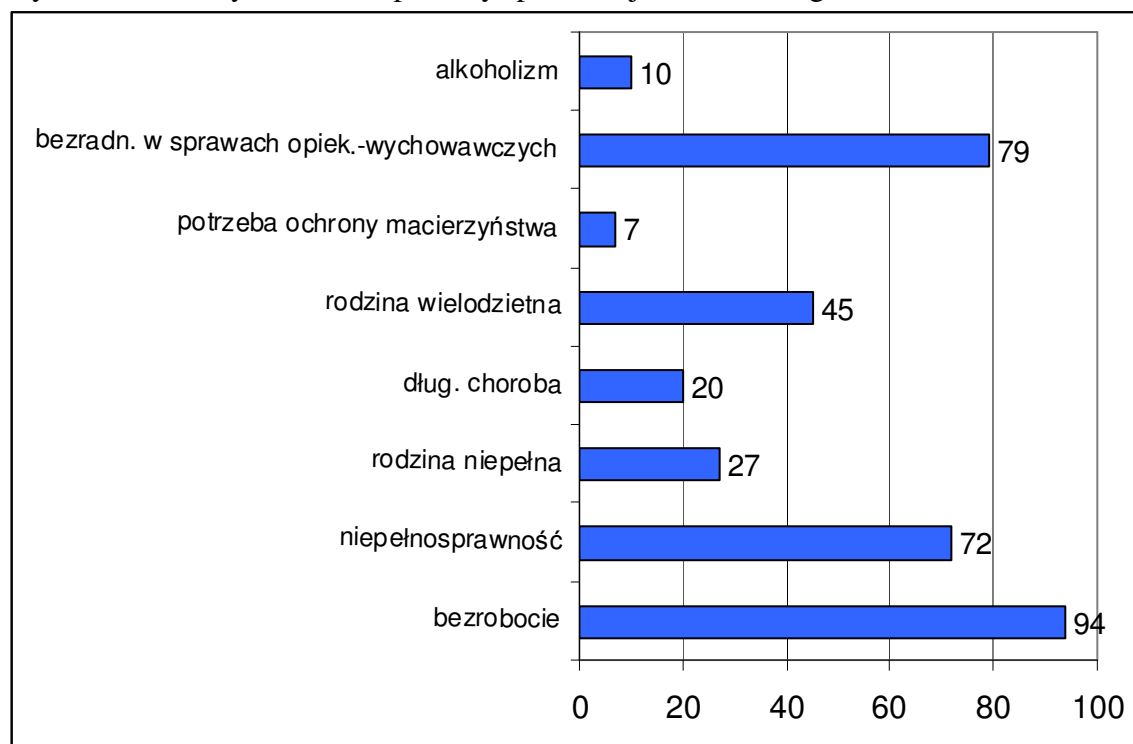
Źródło: opracowanie na podstawie informacji GOPS Łoniów

Należy podkreślić, że ubóstwo jest z reguły efektem długotrwałego utrzymywania się w strefie niskich dochodów i nie może być traktowane równoważnie z innymi „typowymi” powodami przyznawania pomocy, lecz jako powód współwystępujący.

Trzecie miejsce na liście powodów udzielania pomocy społecznej zajmuje niepełnosprawność - z tego powodu pomoc w 2007 r. uzyskało 72 rodziny, a miejsce czwarte dotyczy problemów związanych z wielodzietnością (45 rodzin). W mniejszym stopniu dysfunkcje dotyczą problemów rodzin niepełnych (27)), długotrwałej choroby (20) i udokumentowanego alkoholizmu – 10 przypadków. Odnotowano 7 przypadków związanych z potrzebą ochrony macierzyństwa. Nie odnotowano problemów związanych z trudnościami po opuszczeniu zakładu karnego i problemu bezdomności w gminie.

W stosunku do 2001 r. liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej w gminie Łoniów w zasadzie nie uległa zmianie, z wyjątkiem lat 2002 - 2004, co wiąże się z głównej mierze z przeniesieniem w 2003. wypłat rent socjalnych z Ośrodków Pomocy Społecznej do Zakładów Ubezpieczeń Społecznych.

Wykres 4. Powody udzielania pomocy społecznej rodzinom w gminie Łoniów w 2007r.

*liczby nie sumują się, jedna rodzina mogła korzystać z pomocy z kilku różnych powodów

Źródło: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Łoniowie

Wszystkie wypłacone zasiłki poprzedzone są wywiadem środowiskowym przeprowadzonym przez pracownika socjalnego w terenie, na podstawie którego wydawane są decyzje administracyjne. Pomimo, że z roku na rok wysokość wypłacanych świadczeń systematycznie wzrasta to i tak w ocenie mieszkańców wielkość środków na ten cel jest stanowczo za mała.

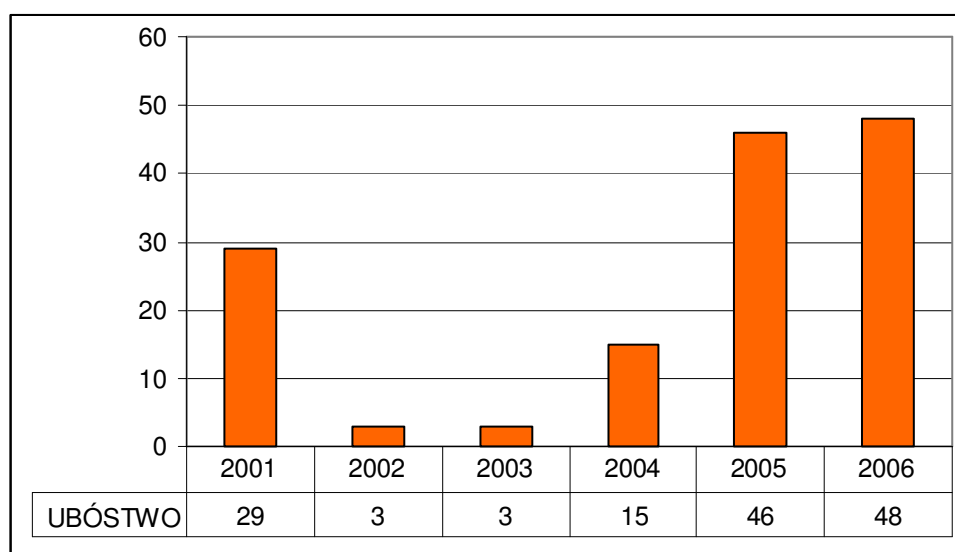
Ubóstwo

Ubóstwo to coś o wiele więcej niż niski dochód, nie występuje wyłącznie w wymiarze materialnym i majątkowym, a tym samym tylko w kategoriach minimów np. socjalnego czy egzystencji. Bieda odzwierciedla również niedostateczne zdrowie i edukację, deprivację pod względem wiedzy i komunikacji społecznej, niezdolność do cieszenia się ludzkimi i politycznymi prawami i niski poziom zaufania i szacunku do samego siebie.

Istnieją dwa podejścia do zagadnienia ubóstwa. Jedno, stare, związane z doktrynalnym liberalizmem, mówiące, że człowiek ubogi jest sam sobie winien własnego losu. Każda pomoc państwa w tym zakresie jest szkodliwa, gdyż zwalnia beneficjenta potencjalnych korzyści socjalnych od własnej samozaradności i przeczności.

Drugie podejście wiąże się ze świadomością, że ubóstwo i bieda stanowią zagrożenie dla społecznego bytu (zwłaszcza bogatych) zbiorowości i wymagają przeciwdziałania. Bieda rodzi procesy dezintegracji i marginalizacji społecznej, a te bezpośrednio rzutują na efektywność ekonomiczną gospodarki. Ludzie ubodzy, najbardziej upraszczając, są to osoby korzystające ze świadczeń pomocy społecznej.

Wykres 5. Rodziny korzystające z pomocy społecznej w gminie Łoniów z powodu ubóstwa w latach 2001-2006

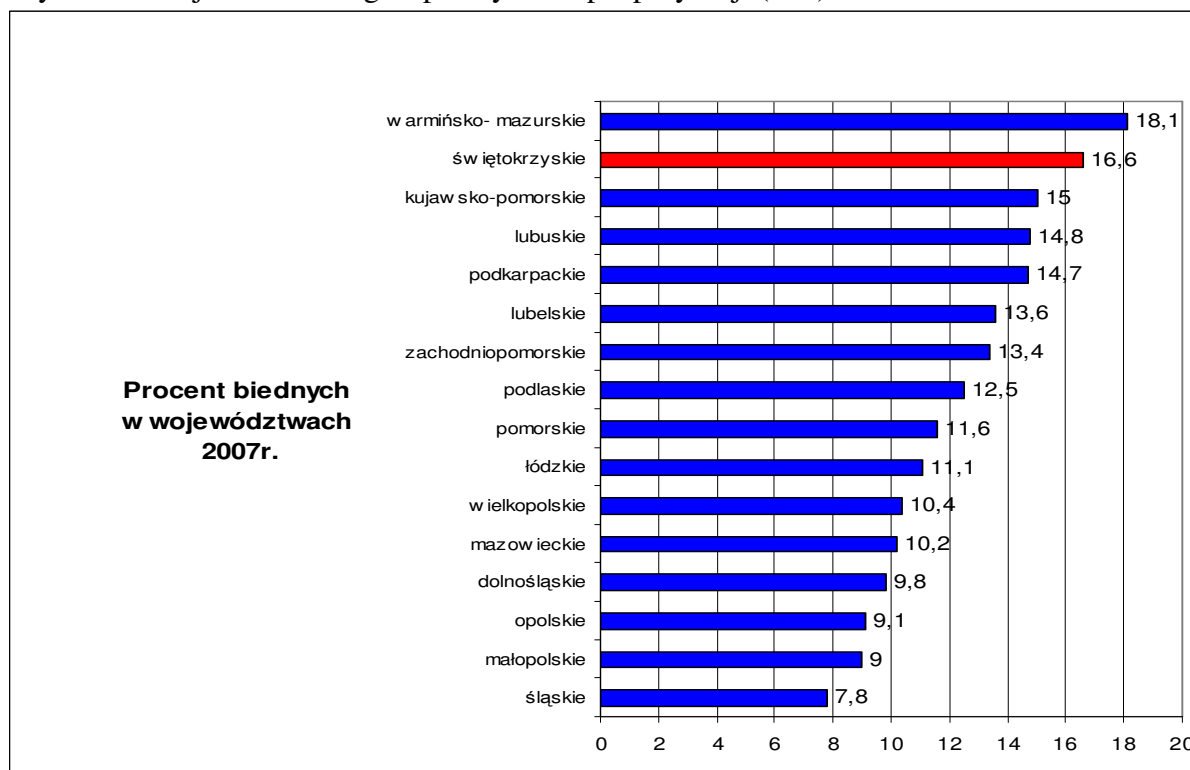

Źródło: opracowanie na podstawie danych GOPS Łoniów

Województwo świętokrzyskie należy do najbiedniejszych w Polsce (WP 16,6%)¹⁰, zaraz po warmińsko-mazurskim (18,1%), przy średniej dla Polski 11,0%. Są tu obszary mniejszej i większej koncentracji ubóstwa, występuje segregacja przestrzenna i wynikająca z niej izolacja społeczna.

¹⁰ WP – wskaźnik pauperyzacji określa procentowy udział ludności biednej wśród ogółu mieszkańców danego obszaru.

Wykres 6. Województwa wg współczynnika pauperyzacji (WP) w 2007r.

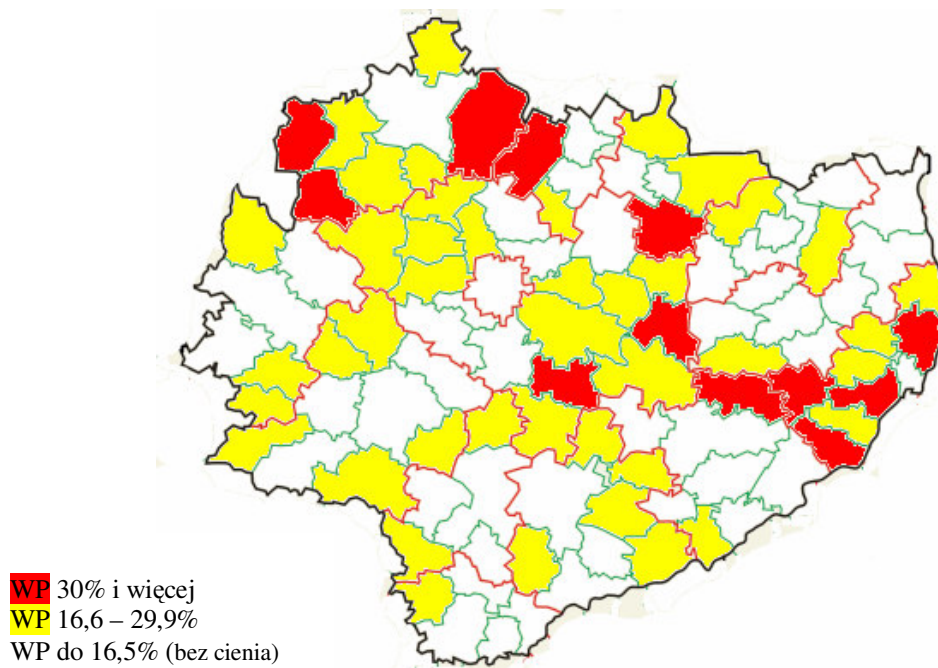
Źródło: opracowanie własne na podstawie: GUS *Powierzchnia i ludność w przekroju terytorialnym w 2007r.*, raportu MPiPS-03 za 2007r.

Tabela 11. Powiaty województwa świętokrzyskiego wg WP w latach 2005 - 2007

Powiaty	liczba osób w pom. społ. w 2005r.	liczba osób w pom. społ. w 2006r.	liczba osób w pom. społ. w 2007r.	WP 2005	WP 2006	WP 2007	różnica WP 2007 - 2005 ±
ostrowiecki	14892	15448	12123	12,77	13,33	10,51	-2,26
pińczowski	7292	6342	5832	17,24	15,07	13,95	-3,29
opatowski	8667	8414	7974	15,24	14,88	14,21	-1,03
buski	13059	14547	10841	17,61	19,73	14,76	-2,85
kazimierski	6760	4550	5247	18,81	12,76	14,79	-4,02
staszowski	11187	12771	10908	15,08	17,27	14,80	-0,28
włoszczowski	7457	7885	6974	15,77	16,73	14,85	-0,92
skarżyski	16787	16427	12281	20,87	20,60	15,49	-5,38
jędrzejowski	14106	18290	14048	15,75	20,48	15,77	+0,02
kielecki	72771	77528	64028	17,90	19,09	15,78	-2,12
starachowicki	19282	19166	20784	20,35	20,33	22,12	+1,77
konecki	20141	22065	19187	23,84	26,26	22,95	-0,89
sandomierski	22187	22279	21931	27,09	27,34	27,05	-0,04

Źródło: Skuza Z. Świętokrzyska mapa biedy

Mapa 3. Pauperyzacja gmin województwa świętokrzyskiego w 2007r.

Źródło: Skuza Z. Świętokrzyska mapa biedy

Według W. Toczyskiego i A. Zielińskiej⁶ ubóstwo to:

- **brak dostatecznych środków materialnych do życia, bieda i niedostatek,**
- **stan poniżej pewnego zmiennego w czasie progu dochodowego lub progu realizacji potrzeb w odniesieniu do jednostki rodzinnej lub grupy społecznej.**

Definicje te wyraźnie wskazują na funkcjonowanie w społeczeństwie uznawanego poziomu potrzeb, do których odnosi się osiągany przez jednostkę, rodzinę dochód. Rozróżniamy dwa ujęcia rozumienia ubóstwa. Ubóstwo absolutne dotyczy stanu niezaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych, uznanych za minimalne w danym społeczeństwie i czasie. Jest to taki „stan warunków bytowych (...), który uniemożliwia lub w istotnym stopniu utrudnia realizację podstawowych funkcji życiowych”⁷. Podstawowym kryterium przyjętym dla takiego rozumienia ubóstwa jest poziom egzystencji biologicznej człowieka lub grupy społecznej.

⁶Toczyski W.: *Natura i kwestia ubóstwa*, Warszawa-Gdańsk 1999, s. 12

⁷op. cit. s. 16.

Z kolei w ujęciu względny, ubóstwo rozumiane jest jako naruszenie zasad sprawiedliwości społecznej przez istnienie nadmiernego dystansu pomiędzy poziomem życia poszczególnych grup ludności – „ludzie są dotknięci ubóstwem, kiedy ich dochód – nawet jeśli jest wystarczający na to by przeżyć – spada istotnie poniżej tego, który przeciętnie dostępny jest w danej społeczności”⁸.

W podejściu klasycznym ustalenie kryteriów ubóstwa odbywa się poprzez ocenę poziomu zaspokojenia potrzeb wyłącznie przez pryzmat dochodów-wydatków. Innymi aspektami pomiaru ubóstwa są: sposoby ustalenia progu ubóstwa (linii ubóstwa), który oddziela ubogich od reszty społeczeństwa; sposób pomiaru zasięgu i głębokości ubóstwa; rozstrzygnięcie czy za ubogie uznać należy osoby, które tylko chwilowo znalazły się w tej sferze, czy jedynie takie, u których zjawisko to ma charakter przewlekły.

Ze względu na przyczyny, można wyróżnić trzy kategorie ubóstwa:

1. losowe - spowodowane zdarzeniami niezależnymi od woli człowieka (wypadki, choroby, klęski żywiołowe),
2. subiektywne - powstałe na skutek małej aktywności i zaradności lub całkowitej bezradności ludzi, niskich kwalifikacji, słabego wykształcenia, niechęci do wykonywania pracy czy uzależnienia od zasiłków z pomocy społecznej, a także z powodu różnych patologii: alkoholizmu, narkomanii itp.,
3. strukturalne - wynikające z zewnętrznych przyczyn gospodarczych, przede wszystkim bezrobocia, niskich wynagrodzeń, polaryzacji dochodów, wysokich cen.

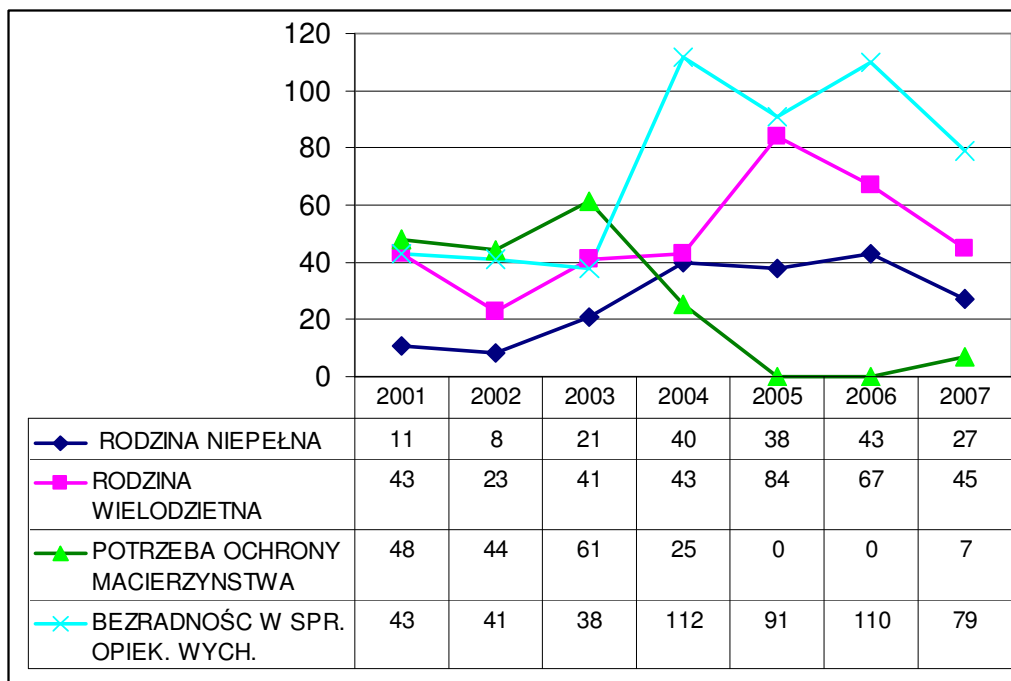
Do czynników, które mają wpływ na ubóstwo należą: niepełnosprawność lub długotrwała choroba, sieroctwo, wielodzietność lub niepełność rodziny, trudności w przystosowaniu się do życia po opuszczeniu placówki opiekuńczo-wychowawczej czy zakładu karnego, podeszły wiek. Według ekspertów EWG⁹ przyczynami ubóstwa są: bezrobocie, bezdomność, brak wykształcenia, brak komunikacji społecznej, niewłaściwa i niewystarczająca ochrona socjalna, nadmierne zadłużenie rodzin, odrzucenie pozytywnego modelu rodziny, nieodpowiednie i niewystarczające środki przeznaczone dla ludzi starych. Linie ubóstwa w Polsce wyznacza minimum egzystencji (biologiczne) jako dolną jego granicę, zaś minimum socjalne – górną.

⁸op. cit. s. 16.

⁹op. cit. s. 61.

Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną

Wykres 7. Rodziny z dziećmi objęte pomocą społeczną w gminie Łoniów

Źródło: opracowanie na podstawie danych GOPS Łoniów

Opieka nad dzieckiem i rodziną

W fazie niżu demograficznego, w 2005 roku nastąpiła zwiększona dzietność kobiet urodzonych w początkach lat osiemdziesiątych (ze szczytem demograficznym kobiet urodzonych w 1983r), co przełożyło się także na wzrost liczby rodzin otrzymujących świadczenia pomocowe. W gminie Łoniów przyrost naturalny zmniejsza się w związku z licznymi wyjazdami osób młodych za pracą, często emigrujących.

Sytuacja rodzin w gminie Łoniów wskazuje na szereg zagrożeń w obliczu, których stają obecnie polskie rodziny. Wiele z tych problemów domaga się rozwiązań w skali makro, na poziomie polityki społecznej państwa. Wiele jest jednak i takich, którymi można i należy zajmować się na szczeblu lokalnym.

Znaczący wpływ na warunki życia i sposób funkcjonowania rodziny ma wysokość dochodów, niewydolność opiekuńczo-wychowawcza, istniejące patologie (zwłaszcza uzależnienia), konflikty z prawem oraz przemoc w rodzinie. Rodzina dysfunkcyjna nie spełnia podstawowych zadań, które przynależą do jej istoty: nie zapewnia odpowiedniego klimatu emocjonalnego, nie zaspokaja potrzeb materialnych i duchowych, nie daje zaplecza dla zaspokojenia potrzeb psychicznych czy choćby warunków realizacji podstawowego

obowiązku szkolnego. Według sprawozdania GOPS za 2007 rok, ze względu na niewydolność opiekuńczo-wychowawczą objętych było 79 rodzin.

Jak wynika z obserwacji pracowników GOPS, w wielu rodzinach dotkniętych bezrobociem istnieje patologiczny problem – alkoholizm. Marzeniem młodych wiejskich kobiet jest małżeństwo z pracującym kandydatem na męża, ale w okolicy brakuje takich kandydatów. Brak pracy i niemożność utrzymania rodziny wywołuje frustrację topioną w alkoholu dotykającą często obojga małżonków, najbardziej cierpią na tym dzieci pozbawione właściwej opieki.

Zjawisko dziedziczenia biedy i bieda dzieci

Według informacji od Kierownika GOPS w gminie Łoniów, już trzecie pokolenie kilkudziesięciu rodzin zasiłkobiorców zgłasza się po pomoc i jest to zjawisko rosnące. Ponadto, jak wynika z analizy opartej na wskaźniku pauperyzacji (WP) w gminie Łoniów, **co trzecia osoba ze środowisk objętych pomocą społeczną nie przekroczyła 18 lat.**

Tabela 11. Sołectwa gminy Łoniów według wskaźnika pauperyzacji

Lp.	Sołectwa	Ilość środowisk	Liczba osób w środowiskach OPS Łoniów		Liczba mieszkańców w 2007r.	% osób korzystających z pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców
			Ilość osób w środowiskach ogółem	W tym do 17 lat		
1	Bazów	14	67	19	164	40,9
2	Bogoria	20	99	30	259	38,2
3	Chodków Nowy	14	56	32	212	26,4
4	Chodków Stary	17	48	17	174	27,6
5	Gągolin	7	37	13	110	33,6
6	Gieraszwice	24	112	30	251	44,6
7	Jasienia	27	145	51	376	38,6
8	Jęzioro	11	45	15	121	37,2
9	Kępa Nagnajewska	10	45	13	98	45,9
10	Krowia Góra	31	128	34	338	37,9
11	Królewice	20	82	14	102	80,4
12	Łązek	20	81	17	217	37,3
13	Łoniów	28	108	33	443	24,4
14	Łoniów Kolonia	30	88	24	393	22,4
15	Otoka	29	97	35	244	39,8
16	Piaseczno	17	100	34	168	59,5
17	Przewłoka	22	94	32	171	55,0
18	Ruszcza Płaszczyna	30	132	48	271	48,7
19	Ruszcza Kolonia	10	58	14	78	74,4

20	Skrzypaczowice	23	107	39	351	30,5
21	Skwirzowa	18	56	17	149	37,6
22	Sulisławice	29	100	30	420	23,8
23	Suliszów	25	118	54	287	41,1
24	Świniary Stare	42	153	55	573	26,7
25	Świniary Nowe	47	157	53	487	32,2
26	Trzebiesławice	16	62	22	239	25,9
27	Wnorów	28	118	38	336	35,1
28	Wojcieszyce	24	103	32	178	57,9
29	Wólka Gieraszkowska	30	124	44	254	48,8
30	Zawidza	14	68	20	124	54,8
Razem		677	2788	909	7587	35,7

■ sołectwa silnie spauperyzowane > 40% ludności korzysta z pomocy społecznej

■ sołectwa zagrożone pauperyzacją 30 – 39% ludności korzysta z pomocy społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS Łoniów

Według stanu na 31 grudnia 2007 z pomocy GOPS Łoniów:

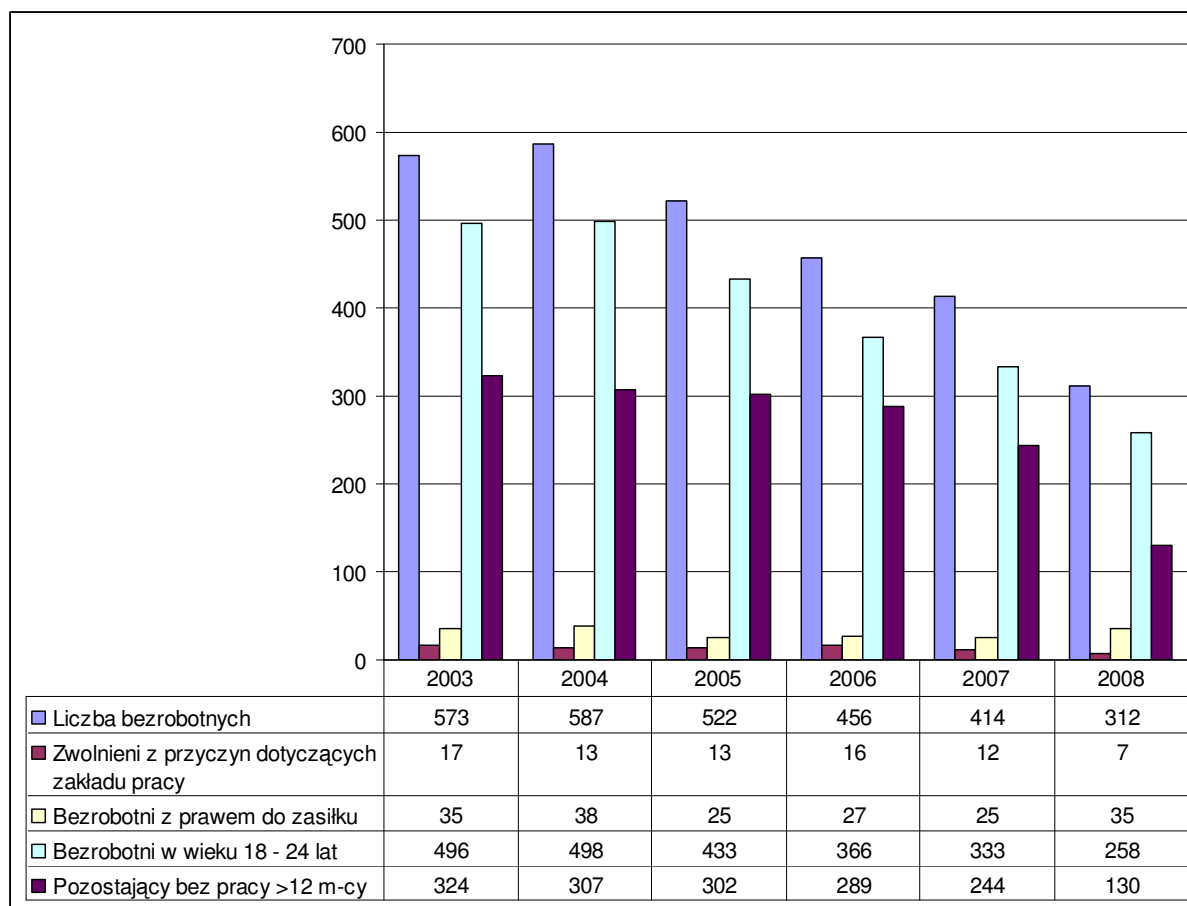
- **krótkotrwanie** - do jednego roku korzystało 55 rodzin (176 osób w środowiskach)
- **długotrwanie** – powyżej 1 roku korzystało 300 rodzin (1056 osób w środowiskach)
- **chronicznie** – powyżej 5 lat korzysta 327 rodzin (1556 osób w środowiskach)

Zwłaszcza bieda chroniczna może przyczynić się do zjawiska kulturowego dziedziczenia biedy i może stać się bardzo ważnym czynnikiem hamującym rozwój gminy. Dlatego należy skoncentrować się na dzieciach. Z dwóch powodów - bieda dziecka nie jest jego winą. Dziecko niczego przecież nie zaniedbało, nie dokonało złego wyboru, nie zaprzepaściło żadnej szansy. Po drugie - szanse na wyrwanie z biedy dziecka są większe niż dorosłego, choćby dlatego, że dziecko stoi na początku drogi życiowej. Dorosłym pomóc trudniej. Nawet jeśli po ukończeniu iluś tam kursów znajdą wreszcie pracę, to raczej nie tak dobrze płatną i nie na tak długo, by zapomnieli o biedzie. Oni stracili swoją szansę wtedy, gdy byli dziećmi.

5.7.5. Bezrobocie

Bezrobocie jest efektem niedostosowania podaży i popytu na rynku pracy. Jest to niepożądany i przedłużający się stan pozostawania bez pracy, spowodowany niemożliwością znalezienia zatrudnienia. Zjawisko to polega na tym, że część ludności w wieku produkcyjnym zdolnej do pracy i gotowej do podjęcia pracy odpowiadającej typowym warunkom występującym w gospodarce pozostaje bez pracy pomimo podjętych poszukiwań.

Wykres 8. Bezrobocie w gminie Łoniów w latach 2003 -2008 (dane III kwartału dla każdego roku)

Źródło: WUP Kielce

W zależności od trwania okresu poszukiwania pracy wyróżnia się bezrobocie krótkookresowe (do 6 m-cy), długotrwałe (1-2 lata), oraz chroniczne powyżej 2 lat.

Do przyczyn bezrobocia można zaliczyć:

- liberalizacja handlu zagranicznego,
- wdrażanie nowych technologii pracooszczędnych,
- nadmiernie opiekuńcze rozwiązania socjalne,
- zmiany strukturalne - pracochłonne dziedziny gospodarki przenosi się do krajów o taniej sile roboczej, a pozostawia te, które wymagają wysokiej techniki, kreatywności oraz wysokich kwalifikacji.

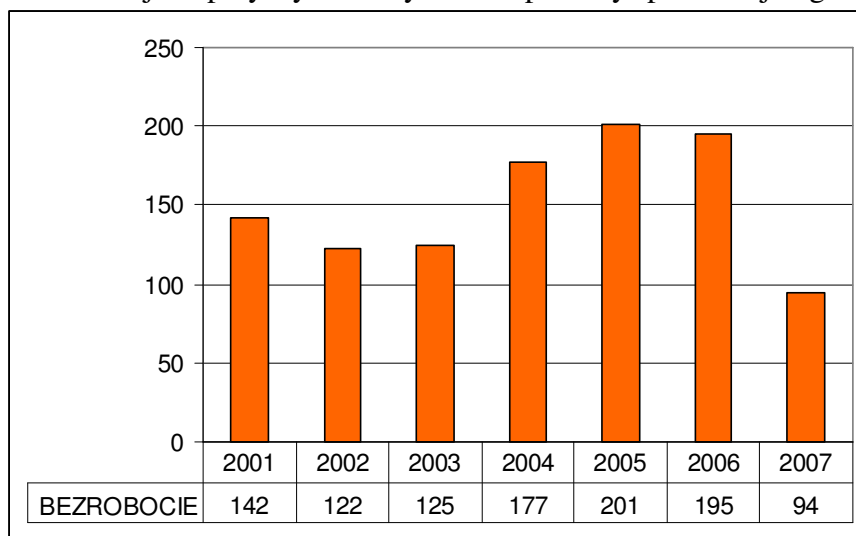
Spadek PKB powoduje wzrost poziomu bezrobocia, co powoduje zwiększenie kwot wypłat zasiłków dla bezrobotnych, jak i innej pomocy socjalnej. Wzrost PKB powoduje spadek bezrobocia i zmniejszenie wydatków rządowych na tą pomoc.

Bezrobocie wywołuje negatywne skutki społeczne i ekonomiczne mające znaczenie dla osób bezrobotnych, jak i dla całej gospodarki jako całości. Oznacza ono pogorszenie poziomu życia osób bezrobotnych, frustracje, wzrost niezadowolenia. Wywiera duży wpływ na politykę makroekonomiczną państwa poprzez niepełne wykorzystanie zasobów siły roboczej i w związku z tym produkcję faktyczną niższą od potencjalnej. Skala i skutki bezrobocia są na tyle poważne, że wymagają interwencji państwa w celu ograniczenia tego zjawiska. Przyjmuje się, że 1% bezrobocia powoduje nie wyprodukowanie 3% całkowitej produkcji

Stopa bezrobocia jest liczona jako stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby cywilnej ludności aktywnej zawodowo, tj. bez osób odbywających czynną służbę wojskową oraz pracowników jednostek budżetowych prowadzących działalność w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego.

Wskaźnik stopy bezrobocia umożliwia dokonywanie bezpośrednich porównań pomiędzy różnymi jednostkami przestrzennymi, np. powiaty między sobą, powiat w porównaniu z województwem, powiat w porównaniu ze średnią stopą w kraju, województwo z innymi województwami, województwo w porównaniu ze średnią krajową.

Wykres 8 . Bezrobocie jako przyczyna korzystania z pomocy społecznej w gminie Łoniów

Źródło: opracowanie własne

Liczba osób pracujących

Wartościami charakteryzującymi rynek pracy, obok stopy bezrobocia, jest także liczba osób pracujących. To one (przynajmniej teoretycznie, gdyż dane te nie uwzględniają „szarej strefy”) biorą na swoje barki ciężar utrzymania pozostałych mieszkańców, a więc dzieci, uczącą się młodzież, studentów, bezrobotnych, rencistów i emerytów. Do grona osób pracujących zalicza się:

- a) osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy (umowa o pracę, powołanie, mianowanie lub wybór),
- b) pracodawców i pracujących na własny rachunek, czyli:
 - właścicieli, współwłaścicieli i dzierżawców gospodarstw indywidualnych w rolnictwie (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin) oraz indywidualnych właścicieli zwierząt gospodarskich nie posiadających użytków rolnych,
 - właścicieli i współwłaścicieli (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin; z wyłączeniem wspólników spółek, którzy nie pracują w spółce) podmiotów prowadzących działalność gospodarczą poza gospodarstwami indywidualnymi w rolnictwie,
 - inne osoby pracujące na własny rachunek, np. osoby wykonujące wolne zawody,
- c) osoby wykonujące pracę nakładczą,
- d) agentów (łącznie z pomagającymi członkami ich rodzin oraz osobami zatrudnionymi przez agentów),

e) członków spółdzielni produkcji rolniczej,
duchownych pełniących obowiązki duszpasterskie.

Stopa bezrobocia rejestrowanego ukształtowała się na koniec 2007r. na poziomie 15,1% w woj. świętokrzyskim wobec 17,7% w 2006r. Wskaźnik krajowy wyniósł 11,4% wobec 14,8% w grudniu 2006r. Powiatami o najniższej stopie bezrobocia były: buski (9,1%), pińczowski (9,3%) i m. Kielce (10,2%). Z kolei najwyższe wskaźniki zanotowano w: skarżyskim (26,2%) i koneckim (23,3%). W sandomierskim, stopa bezrobocia w stosunku do 2005 roku zmniejszyła się o 3,6% i w 2007 roku wynosiła 12,4%¹¹.

Tabela 12. Bezrobotni zarejestrowani wg. gmin powiatu sandomierskiego, III kw. 2008r.

Miasto lub gmina	Liczba bezrobotnych		Zwolnieni z przyczyn dotyczących zakładu pracy	Bezrobotni z prawem do zasiłku	Bezrobotni w wieku 18-44 lat	Pozostający bez pracy >12 m-cy
	ogółem	kobiety				
Sandomierz	1019	564	20	85	692	448
Dwikozy	420	234	11	24	304	193
Klimontów	545	271	13	24	434	257
Koprzywnica	369	207	10	24	305	172
Łoniów	312	187	7	35	258	130
Obrazów	266	140	1	16	217	130
Samorzec	359	179	3	9	294	174
Wilczyce	168	84	2	12	138	80
Zawichost	231	116	3	9	162	105
Razem:	3689	1982	70	238	2804	1689

Źródło: PUP Sandomierz

W gminie Łoniów bezrobotni w wieku 18-44 lat stanowią 82,7% ogółu bezrobotnych.

Charakterystyka lokalnego rynku pracy

Autorzy Strategii Rozwoju Gminy Łoniów z 2007r. uznali, że wbrew stereotypowi postrzegania gminy jako rolniczej, w rzeczywistości ludność w przeważającej większości utrzymuje się z pozarolniczych źródeł. Z analizy wynika, że emerytury i renty stanowią

¹¹ Urząd Statystyczny w Kielcach

źródło utrzymania dla największej liczby mieszkańców, a w następnej kolejności jest to praca najemna (w tym praca w przemyśle i inne)¹².

Według informacji z Banku Danych Regionalnych w gminie Łoniów w 2006r. zarejestrowanych było ogółem 309 podmiotów gospodarczych w tym: w sektorze publicznym -19 podmiotów gospodarki narodowej i 15 jednostek samorządowych prawa budżetowego. W sektorze prywatnym zarejestrowanych było ogółem 290 podmiotów, w tym: 248 osób prowadzących działalność gospodarczą, 1 spółka handlowa, 5 spółdzielni i 16 stowarzyszeń oraz organizacji społecznych. W 2006 roku w gminie Łoniów pracowało 516 osób, w tym 267 mężczyzn i 249 kobiet.

Zbyt liczni są ci, którzy obierają strategię przeczekiwania. W coraz większym stopniu opierają oni swą egzystencję na źródłach socjalnych, tworząc niebezpiecznie rozległy margines biedy i braku perspektyw. Pilne staje się zatem podjęcie realizacji strategii, która prowadzi do przebudowy struktury społecznej gminy, ułatwiając rodzinom podjęcie aktywności bądź w sektorze usług, bądź w specjalistycznym sektorze rolnym.

Polityka przebudowy wsi i rolnictwa przyniesie zamierzone skutki, jeśli będzie miała charakter regionalny. Jest to potrzebne również dlatego, że nieuniknione są znaczne zmiany gałęziowej alokacji wiejskich zasobów pracy, rzecz więc dotyczy całej gospodarki regionu.

Wpływ na poziom i strukturę świętokrzyskiego, w tym sandomierskiego, bezrobocia ma:

- duże zróżnicowanie przestrzenne o znacznej rozpiętości stopy bezrobocia pomiędzy powiatami;
- wysoki udział bezrobotnych mieszkających na wsi wśród ogółu bezrobotnych wynoszący ponad 60 %;
- stosunkowo wysoki odsetek bezrobotnych kobiet – stanowią one ponad połowę ogółu bezrobotnych, a tempo spadku bezrobocia wśród kobiet jest zdecydowanie niższe niż mężczyzn;
- duża skala bezrobocia ludzi młodych. Od kilku lat poziom bezrobocia wśród ludzi młodych (18-34 lata) utrzymywał się w pobliżu 60%, choć ostatnio można zauważyć pewien spadek;

¹² Strategia Rozwoju Gminy Łoniów z 2007r. s. 16.

- znaczny udział wśród ogółu bezrobotnych osób o niskim poziomie kwalifikacji (osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz gimnazjalnym i poniżej stanowią od kilku lat prawie 2/3);
- utrzymujące się na wysokim poziomie bezrobocie długotrwałe – osoby pozostające w rejestrach urzędów pracy ponad 12 miesięcy stanowią blisko połowę bezrobotnych, w tym 43,8% oczekuje na pracę¹³. Z tej grupy ludzie przechodzą w sferę dezaktywacji.

Skutki ekonomiczne i społeczne bezrobocia (zwłaszcza długotrwałego) to:

- pogorszenie sytuacji materialnej aż do ubóstwa włącznie,
- pogorszenie stanu zdrowia,
- pogorszenie relacji między członkami rodziny aż do rozkładu rodziny włącznie,
- wzrost zachowań patologicznych (przestępczość, agresja, przemoc, alkoholizm).

Bardzo niepokojące jest zjawisko utrwalania się ubóstwa, głównie z powodu bezrobocia. W powiecie sandomierskim, w porównaniu do województwa świętokrzyskiego i kraju ogółem, bezrobocie stopa bezrobocia spada zdecydowanie wolniej.

Główny ciężar związany ze zwalczaniem bezrobocia spoczywa na jednostkach administracyjnych – brak jest na terenie powiatu organizacji pozarządowych działających w tym obszarze. Podmioty działające w otoczeniu biznesu uzupełniają jeszcze firmy prawnicze, podmioty prowadzące księgowość i doradztwo podatkowe oraz w ostatnim czasie firmy reklamowe – ogólnie rzecz biorąc różnorodne podmioty działające w sektorze pośrednictwa finansowego oraz obsługi nieruchomości i firm.

Niepełnosprawność

Wśród mieszkańców Świętokrzyskiego 15 procent to osoby niepełnosprawne. W polskich przepisach prawnych niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do prac¹⁴.

W odniesieniu do osób niepełnosprawnych oznacza to odejście od socjalnej izolacji i tworzenie mechanizmów oraz instytucji ułatwiających tym osobą integrację społeczną

¹³ Na podstawie danych WUP Kielce

w środowisku zamieszkania, w pracy oraz w społeczeństwie jako całości. Dużą rolę przypisuje się organizacjom pozarządowym, to one jako partner, a nie klient instytucji i organizacji publicznych, działają w środowiskach lokalnych, uzupełniają działania państwa w rozwiązywaniu problemów osób niepełnosprawnych.¹⁵

Podstawowym celem pomocy społecznej jest zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osób i rodzin oraz umożliwienie im bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc społeczna powinna w miarę możliwości doprowadzić do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich integracji ze środowiskiem.¹⁶ Niepełnosprawność jest jedną z przesłanek do ubiegania się o świadczenia, zasiłki, ulgi czy inny rodzaj pomocy z instytucji pomocy społecznej.

Poniższa tabela przedstawia osoby niepełnosprawne według ograniczeń sprawności. Największy procent ogółem wykazują osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie jest to prawie 48%, z czego około 30% to niepełnosprawni tylko prawnie a mniej więcej 22% biologicznie.

Tabela 12. Osoby niepełnosprawne według ograniczenia sprawności 2004 rok

	Ogółem	Mężczyźni	Kobiety
Niepełnosprawni prawnie i biologicznie	48,40%	24,12%	24,28%
Niepełnosprawni tylko prawnie	29,23%	14,31%	14,93%
Niepełnosprawni tylko biologicznie	22,36%	7,38%	14,99%
Nie określono sprawności	0,10%	0,06%	0,03%

Źródło: Portal dla osób niepełnosprawnych, <http://www.niepelnosprawni.pl/>

Zwraca uwagę duże zróżnicowanie terytorialne w najliczniejszej grupie osób niepełnosprawnych, jak przedstawiono wcześniej są to osoby niepełnosprawne prawnie i biologicznie. Stanowią one od 43% (w województwie świętokrzyskim i warmińsko-

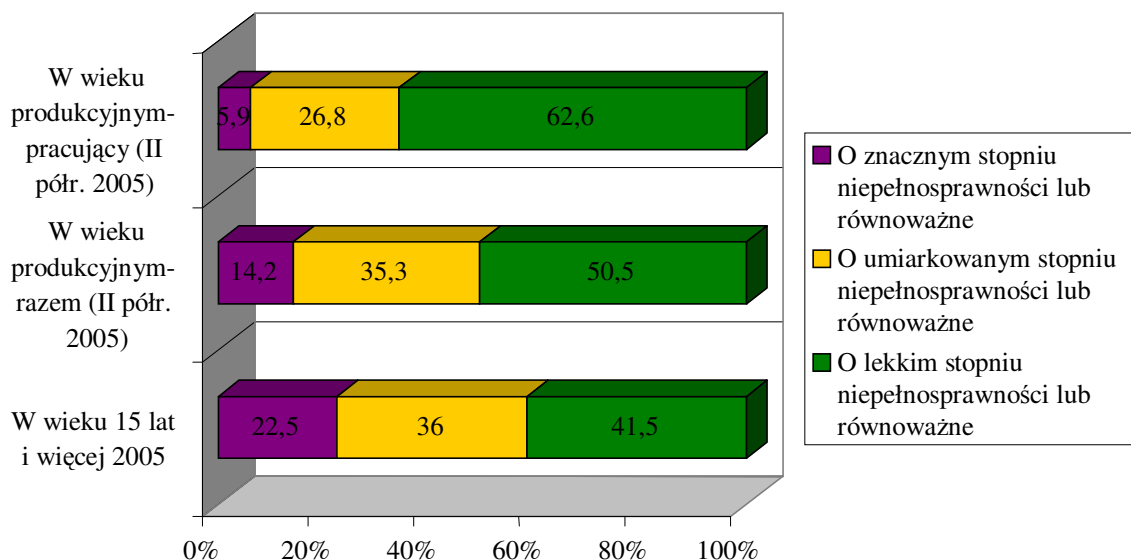
¹⁴ Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych (Dz. U. 1997., Nr 123., poz. 776., z późn. zm.)

¹⁵ J.Auleytner, K. Głębicka: *Polskie kwestie socjalne na przełomie wieków*, wyd. Elipsa, Warszawa 2001.,s.236.

¹⁶ A.Nowak: *Pomoc społeczna a niepełnosprawność [W:] Pomoc społeczna. Praca socjalna. Teoria i praktyka*.Praca zbiorowa pod redakcją K. Marzec-Holki, t. II., wyd. Akademii Bydgoskiej, Bydgoszcz 2003.,s.567.

mazurskim) do 53% (w województwie zachodniopomorskim, śląskim czy lubelskim) ogółu niepełnosprawnych mieszkańców tych województw.¹⁷

Wykres 9. Stopień niepełnosprawności w %

Źródło: Źródła danych liczbowych na temat rynku pracy osób niepełnosprawnych, <http://www.mpips.gov.pl/>

W roku 2005 najczęściej osób niepełnosprawnych posiadało lekki stopień niepełnosprawności, jest to ponad połowa populacji osób niepełnosprawnych w wieku produkcyjnym, umiarkowanym stopniem niepełnosprawności okazywało się 35,3% chorych, najmniejszy procent to osoby posiadające znaczny stopień niepełnosprawności- 14,2%. Podobnie układały się te zależności wśród niepełnosprawnych w wieku 15 lat i więcej. Nadal w Polsce bardzo mało osób posiadających znaczny i umiarkowany stopień niepełnosprawności znajdują zatrudnienie jest to tylko 32,7% zatrudnionych niepełnosprawnych, z czego 26,8% to osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności.

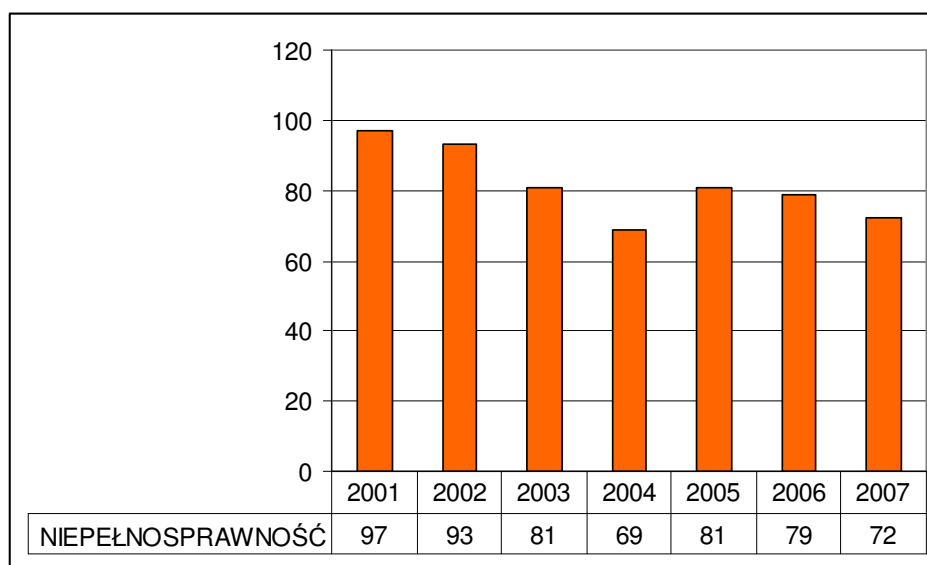
¹⁷ G.Marciniak : *Stan zdrowia ludności Polski w przekroju terytorialnym w 2004 r.*, wyd. Głównego Urzędu Statystycznego Departamentu Statystyki Społecznej, Warszawa 2007.,s.30.

Osoby niepełnosprawne stanowią dużą i dość zróżnicowaną część polskiego społeczeństwa. W 2001r. liczba osób niepełnosprawnych w Polsce wynosiła prawie 4,5 mln osób. Szacuje się, że liczba ta podwoiła się w porównaniu z danymi spisu ludności z 1988r. Według prognoz Głównego Urzędu Statystycznego, w 2010r. liczba osób niepełnosprawnych w Polsce wzrośnie do 6 mln osób.

Zbiorowość osób niepełnosprawnych dzieli się na 2 podstawowe grupy:

- osoby niepełnosprawne prawnie, tj. takie, które posiadały odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony,
- osoby niepełnosprawne tylko biologicznie, tj. takie, które nie posiadały orzeczenia, ale miały (odczuwały) całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolności wykonywania czynności podstawowych.

Wykres 10. Pomoc udzielona osobom niepełnosprawnym w 2007r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GOPS Łoniów

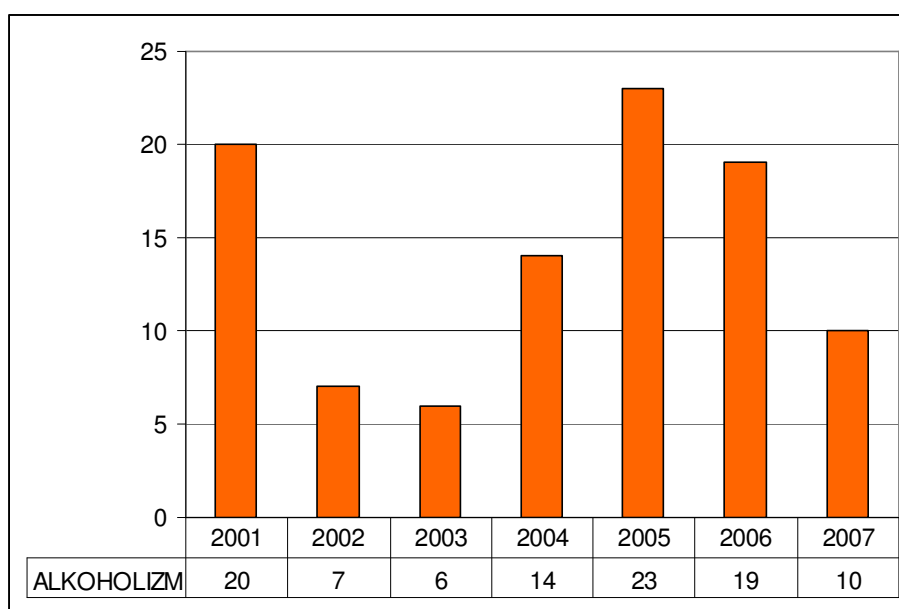
Analizując sytuację osób niepełnosprawnych należy również uwzględnić sytuację ludzi starych. Przedstawione powyżej dane statystyczne dotyczące stanu ludności, jak i długoterminowe prognozy demograficzne wskazują, że w Polsce wrasta odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. Są to osoby, które również potrzebują szczególnych rozwiązań w dziedzinie polityki społecznej, ułatwiających im funkcjonowanie i integrację ze społeczeństwem. W gminie Łoniów problem ludzi starych jest zdecydowanie większy niż w innych gminach.

Gmina powinna odgrywać kluczową rolę w aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych biorąc pod uwagę ograniczoną mobilność tych osób, lokalny rynek pracy odgrywa dla nich najistotniejszą rolę. Gmina musi diagnozować ten rynek pod kątem popytu i podaży. Musi także współpracować z jednostkami samorządu terytorialnego, powiatowymi urzędami pracy i organizacjami pozarządowymi.

Alkoholizm

Na terenie gminy Łoniów działa Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (GKRPA). Według informacji GOPS i przekazanej do GKRPA, ze względu na trudną sytuację życiową spowodowaną uzależnieniem od alkoholu i problemami z tego wynikającymi w 2007 roku udzielono pomocy 10 rodzin¹⁸. Mimo szeregu działań, problem nadużywania alkoholu nie wykazuje tendencji spadkowej. Nie dotyczy to tylko gminy Łoniów, w całym województwie świętokrzyskim notuje się wzrost pierwszorazowych zgłoszeń do poradni odwykowych osób z zaburzeniami psychicznymi związanymi z alkoholem. W 2007r. w regionie świętokrzyskim spożycie piwa wyniosło 34 miliony litrów i ponad trzy miliony litrów wódki.

Wykres 11. Pomoc udzielona rodzinom z problemem alkoholowym

Źródło: na podstawie danych GOPS Łoniów

¹⁸ Problem nadużywania alkoholu w gminie jest znacznie większy. Podana liczba przypadków dotyczy uzależnień stwierdzonych orzeczeniem lekarskim – pracownicy socjalni nie mają takich uprawnień.

Nadużywanie alkoholu bardzo często wynika z nieumiejętności radzenia sobie z problemami jakie niesie życie i w ostateczności prowadzi do fizycznego i psychicznego wyniszczenia jednostki. Alkoholik jest osobą niedojrzałą emocjonalnie, skłoną do wahań i wybuchowych reakcji radości lub rozpacz, które mogą prowadzić do gwałtownych, nieprzemyślanych zachowań. Cechuje go także mała odporność na frustracje, kryje w sobie lęk przed wyjściem na jaw jego uzależnienia. Jego kontakty z innymi ludźmi zazwyczaj dość płytkie i luźne, nasycone są wysokim poziomem niepokoju.

Nadmierne spożywanie alkoholu znajduje swoje odbicie nie tylko w życiu jednostki ale także w życiu społeczeństwa. Problemy, których przyczyną jest alkohol mogą pojawić się w różnych dziedzinach. Można mówić o następstwach rodzinnych, problemach w pracy, łamaniu porządku publicznego.

Nadużywanie alkoholu w Polsce jest jedną z głównych przyczyn rozwodów. Bardzo ważnym skutkiem nadużywania alkoholu jest pogarszanie się sytuacji ekonomicznej i społecznej rodziny. Nie bez znaczenia jest wpływ alkoholizmu rodzica na rozwój dzieci, które żyją w atmosferze ciągłego niepokoju, lęku i napięcia. Uczą się destruktywnych dla siebie i otoczenia zachowań.

W wyniku trudnych doświadczeń życiowych grozi im dezintegracja osobowości manifestująca się w różnego typu zaburzeniach emocjonalnych. Badania ukazują, że co najmniej u 50 % chorych na nerwicę dzieci źródłem choroby jest alkoholizm jednego z rodziców. Szerzące się zjawisko alkoholizmu dotyka wielu mieszkańców wsi i nie respektuje coraz częściej płci, wieku ani statusu intelektualnego. Jego rozmiar i niszczycielskie działanie daje się zaobserwować wśród klientów pomocy społecznej. Z problemem nadużywania alkoholu pracownicy socjalni spotykają się od wielu lat, niepokojącym jest jednak fakt wzrastania liczby osób uzależnionych od alkoholu i obniżania wieku pierwszego z nim kontaktu. W rodzinach, które objęte są pomocą Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej pracownicy dość często obserwują stwarzanie sytuacji sprzyjających picciu alkoholu, stosowanie zachęty do jego spożywania i przedstawianie łatwości jego zdobywania. Szczególnego znaczenia w tych rodzinach nabiera wzorzec picia alkoholu i niekorzystny wpływ rozbieżności między zachowaniem rodziców a wymaganiami stawianymi wobec dzieci, co do spożywania alkoholu, brak kontroli ze strony rodziców i stosowanie niewłaściwych metod wychowawczych. W wielu środowiskach daje się zauważyć zjawisko "dziedziczenia" alkoholizmu. Problem nadużywania alkoholu przez

podopiecznych pomocy społecznej jest bardzo skomplikowany, ponieważ obok alkoholizmu występują zaburzenia komunikacji między członkami rodziny, bieda, problemy wychowawcze i zdrowotne.

Zadaniem własnym każdej gminy jest realizacja działań związanych z profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych prowadzonych w postaci gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych uchwalanych corocznie przez Radę Gminy. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, który uwzględnia również gminny system przeciwdziałania przemocy w rodzinie określa lokalną strategię w zakresie profilaktyki oraz minimalizacji szkód społecznych wynikających z używania alkoholu.

Co roku tworzony jest kolejny program, nowy ale zasadniczo nie odbiegający w swej formie i treści od poprzednich, co warunkuje w dużym stopniu jego skuteczność. Działania związane z rozwiązywaniem problemów alkoholowych są działaniami długofalowymi chociaż wiele osób chciałoby by pewne problemy były rozwiązane natychmiast. Specyfika tej problematyki, ponadto zakorzenione w nas zachowania oraz przekonania, uniemożliwiają szybkie rozwiązania.

Problemy związane z używaniem alkoholu stanowią jedną z poważniejszych kwestii społecznych naszego kraju. Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych poprzez realizację określonych w nim celów wychodzi naprzeciw najbardziej istotnym problemom społeczności miejskiej w obszarze profilaktyki uzależnień oraz dysfunkcji związanych z nadużywaniem alkoholu. Przedstawiona w Programie strategia opiera się na współpracy instytucji pomocy profesjonalnej i organizacji pozarządowych oraz dobieraniu specyficznych metod do rozwiązywania konkretnych problemów oraz szkoleniu wybranych populacji w zakresie tych metod.. Istnieje wiele przykładów pokazujących w jaki sposób skuteczna profesjonalna terapia uzależnienia wspomagana samopomocową działalnością klubów abstynenckich, grup AA, Kościoła oraz Stowarzyszeń przyczyniła się nie tylko do uratowania życia wielu ludziom, ale i wywołała pozytywne zmiany związane z przewyciężaniem bezrobocia i nędzy tych osób i ich rodzin.

Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych jest kontynuacją zadań realizowanych od wielu lat w gminie. Profilaktyka koncentruje się na działalności informacyjnej i edukacyjnej w szczególności dla dzieci i młodzieży, której głównym celem jest pogłębianie wiedzy, świadomości na temat szkodliwości nadużywania

alkoholu i ukazanie problemów wynikających z picia, o wiele głębiej niż tylko w sferze biologicznej. Poruszane są także problemy związane z uzależnieniem od nikotyny i narkotyków - realizowany jest również Krajowy Program Przeciwdziałania Narkomanii. Organizowane są liczne szkolenia, obozy profilaktyczne, wycieczki. Dzieci, szczególnie ze środowisk ubogich uczestniczą w koloniach i wycieczkach, organizowane są dla nich konkursy z zakresu profilaktyki alkoholowej i narkomanii. Ze środków programu finansowana jest pomoc dla dzieci z rodzin alkoholowych. Na przykład między 2005r. a 2007r.:

- dofinansowano - pobyty dzieci na Zielonej Szkole z rodzin patologicznych, koszty przejazdu młodzieży do Sandomierza na zawody powiatowe w piłce nożnej, zakupiono sprzęt i wyposażenie dla szkół, komplety piłkarskie dla drużyn sołectw, udzielono pomocy dla dzieci z rodzin patologicznych, dofinansowano dowóz żywności z Banku Żywności dla Stowarzyszenia Rodzin Katolickich, kolonie letnie, zimowe itp.
- organizowano konkursy - „Wiedzy o Ruchu Drogowym, konkursy plastyczny podczas Festynów Rodzinnych, Gminnych Turniejów Tenisa Stołowego, Halowych turniejów w Piłce Nożnej itp.

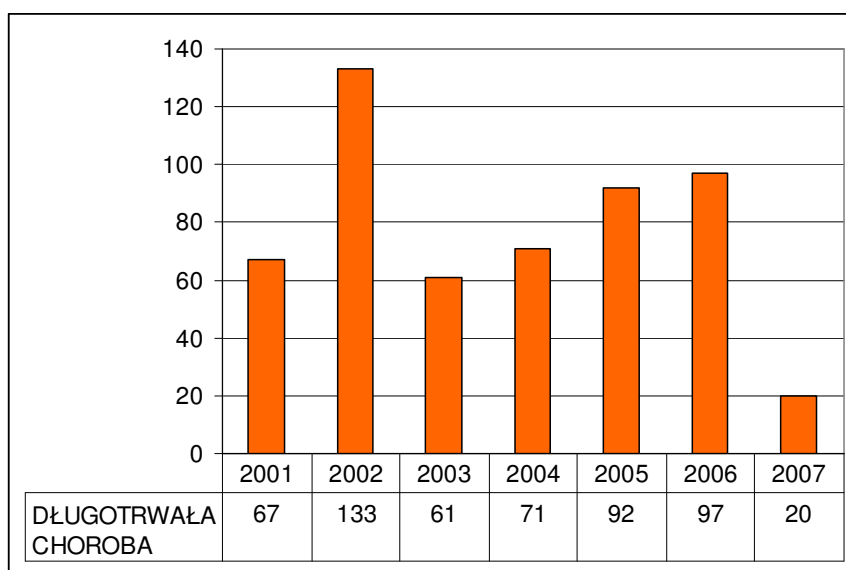
Program walki z alkoholizmem będzie kontynuowany i rozwijany w następnych latach, i będzie częścią niniejszej strategii. Koordynatorzy programów dostrzegają w ostatnich latach zwiększoną świadomość społeczną i większą liczbę przypadków osób podejmujących leczenie.

Długotrwała choroba

Mimo bezspornej poprawy stanu zdrowia ludności po II wojnie światowej, sytuacja zdrowotna mieszkańców Polski przedstawia się niekorzystnie na tle przeciętnej europejskiej. Korzystne zmiany, które dało się zauważyć w pierwszym okresie powojennym związane były głównie ze spadkiem umieralności spowodowanej chorobami zakaźnymi. Od połowy lat 60 stan zdrowia mężczyzn w średnim wieku zaczął pogarszać się i proces ten postępował w kolejnych latach. Wśród kobiet pogorszenie się sytuacji zdrowotnej nastąpiło w latach 70. W 1991r. sytuacja zdrowotna zaczęła się poprawiać i zaznaczył się spadek ogólnego natężenia

zgonów, ale poziom przedwczesnej umieralności jest nadal bardzo wysoki. Obecnie w Polsce 1/3 zgonów przypada na osoby poniżej 65 lat i gdyby sytuacja taka utrzymywała się, to spośród osób urodzonych w 1994r. 36% mężczyzn i 16% kobiet nie dożyłoby 65 roku życia. W przypadku mężczyzn zagrożenie przedwczesnym zgonem przekracza średnie ryzyko europejskie o ok. 60%, w przypadku kobiet – 30%. W 1995 r. przeciętna długość życia mężczyzn wynosiła 67,6 lat, natomiast w przypadku kobiet – 76,4 lat.

Wykres 12. Pomoc udzielona rodzinom z problemem długotrwałej choroby

Źródło: opracowanie własne